

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910.

Andra Kammaren.

Nr 21.

Måndagen den 14 mars.

Kl. 3 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde af herr vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Lindström* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m.

Denna proposition blef på begäran bordlagd.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner: med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 33 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet m. m.; och med förslag till lag om ändrad lydelse af § 40 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 samt § 42 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

§ 4.

Vidare föredrogos hvar efter annan de på kammarens bord liggande motionerna, nämligen nr 231 af herr *Santesson*, nr 232 och 233 af herr *Röing*, nr 234 af herr *Wilson* samt nr 235 af herr *Neiglick*.

Samtliga dessa motioner remitterades till bevillningsutskottet.

Andra Kammarens Prot. 1910. Nr 21.

§ 5.

Härefter föredrog, men blefvo ånyo lagda på bordet konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, statsutskottets utlåtanden nr 10 och 21 samt bevillningsutskottets betänkande nr 11.

§ 6.

Upplästes ett från Första kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 173, innefattande inbjudning till Andra kammaren att förena sig med Första kammaren i dess beslut, att ett särskildt utskott, bestående af sexton ledamöter, åtta från hvardera kammaren, skulle tillsättas för behandling af ej mindre Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. än äfven de ytterligare framställningar, som kunde komma att af Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor; och beslöt kammaren antaga berörda inbjudning.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr Persson i Tällberg, som yttrade: Herr vice talman! Med anledning af det nyss fattade beslutet ber jag få föreslå, att kammaren måtte besluta att för sin del utse ett lika antal suppleanter som ordinarie ledamöter i det särskilda utskottet.

Denna hemställan blef af kammaren bifallen.

§ 7.

På förslag af herr vice talmannen beslöt kammaren att onsdagen den 16 innevarande mars företaga val af ledamöter och torsdagen den 17 i samma månad val af suppleanter i det af Riksdagen beslutade särskilda utskottet.

§ 8.

Följande nya motioner i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med tulltaxa för inkommande varor afgåfvos, nämligen af:

herr *Wavrinsky m. fl.* nr 236;

herr *Fürst*, nr 237;

herr *Bengtsson* i Bjärnalt *m. fl.*, nr 238; samt

herrar *Larsson* i Klagstorp och *Linders*, nr 239.

Nämnda motioner bordlades på begäran.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 15, med anledning af en inom kammaren väckt motion nr 33 angående tjänsteårsberäkning för länsjägmästare.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:
herr *Persson* i Tällberg under 3 dagar f. o. m. den 16 mars, och
» *Sandquist* » 14 » » » 17 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härpå kl. 3.22 e. m.

In fidem
Per Crowvall.

Tisdagen den 15 mars.

Kl. 1/2 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 9 innevarande mars.

§ 2.

Upplästas följande till kammaren inkomna läkarbetyg:

Att häradshöfding G. Kronlund på grund af olycksfall (refbensbrott) är oförmögen att delta i riksdagsarbetet under närmaste tiden, intygas härmed.

Stockholm den 13 mars 1910.

Erik Tengstrand.
Leg. läkare.

§ 3.

Föredrogs Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande proposition med förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m.; och hänvisades ifrågavarande proposition till det särskilda utskott, Riksdagen beslutat tillsätta.

§ 4.

Vidare föredrogs hvar för sig och remitterades till bevillningsutskottet de på kammarens bord liggande motionerna, nr 236 af herr *Wavrinsky m. fl.*, nr 237 af herr *Fürst*, nr 238 af herr *Bengtsson* i Bjärnalt *m. fl.* samt nr 239 af herrar *Larsson* i Klagstorp och *Linders*.

§ 5.

Härpå föredrogs, men bordlades åter Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 15.

§ 6.

Följande nya motioner afgåfvos, nämligen af:

herr *Svensson* i Skyllberg, nr 240, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med tulltaxa för inkommande varor;

herr *Persson* i Tällberg, nr 241 och 242, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om prästerskapets aflöning m. m.; samt

herr *Carlson* i Herrljunga, nr 243, friherre *Lagerfelt m. fl.*, nr 244, herr *Larsson* i Klagstorp, nr 245, och herr *Broström*, nr 246, sistnämnda fyra motioner i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med tulltaxa för inkommande varor.

Samtliga dessa motioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 7.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Interpellation.

Herr Lindhagen, som yttrade: Herr talman! Bland de af Norrlandskommittén i oktober 1904 till Kungl. Maj:t öfverlämnade förslag ha bland annat följande tvenne, båda af stor och brådskande vikt för jordbruket och den jordbrukande befolkningen, ännu icke afhörts.

Det ena af dessa förslag innefattade en framställning att bereda den jordlösa befolkningen lämpliga odlingslägenheter på

bolags och enskilda skogsspekulanter odlingsbara jord, hvilken, enligt hvad utredningen gaf vid handen, i stort sedt undandrages kultur. Reservanter inom kommittén hemställde dessutom, att den ifrågasatta lagstiftningen, hvilken ytterst byggde på ett expropriationsförfarande, skulle omfatta jämväl färdiga gårdsbruk samt dylika gårdsbruk, som på ett olämpligt sätt utbrutits genom ägostyckning eller jordafsöndring. At denna betydelsefulla fråga synes ännu ej något vara åtgjort inom regeringen.

Interpellation.
(Forts.).

Det andra förslaget afsåg en framställning om ändringar i flottningsstadgan, särskildt i syfte att dels tillvarataga ännu skogsägande bönders berättigade anspråk att kunna tillgodogöra sig skogsafkastningen gentemot allehanda missbruk från deras sida, som hade makt öfver flottlederna och dels att skydda bönders, bolagsarrendatorers, torpare med fleres odlade ägor invid flottningsleder mot ofta förekommande hänsynslösheter vid upp dämnning och framsläppande af flottningsvatten. Är ifrån år har i många floddalar med otålighet väntats på ett afhjälpande af de antydda missförhållandena. Vid förra årets remissdebatt om statsverkspropositionen riktades en vädjan till regeringen att påskynda denna trängande angelägenhet. Men ännu har ej den af regeringen visserligen igångsatta utredningen i ämnet ledt till något resultat, oaktadt regeringen visat sig kunna särdeles påskynda en sak, när den intresserar sig för densamma.

På grund häraf utbeder jag mig kammarens tillstånd att få till herr statsministern framställa följande spörsmål:

1:o) Ämnar regeringen ägna något intresse åt ofvannämnda af Norrlandskommittén jämte reservanter väckta förslag rörande skyldighet för bolag och enskilda skogsspekulanter inom Norrland och Dalarne att afstå jord åt den jordlösa befolkningen, och när kan i sådan händelse ett dylikt intresse väntas bära frukt?

2:o) Kan det emotses, att regeringen ämnar kraftigt påskynda den af Norrlandskommittén likaledes väckta frågan om ändring i flottningsstadgan i syfte att gentemot missbruk af dem, som äga makt öfver flottlederna, dels tillvarataga ännu skogägande bönders rätt att kunna tillgodogöra sig sin skogsafkastning och dels skydda bönder, bolagsarrendatorer, torpare m. fl. från skadegörelse å deras odlade ägor invid flottleder genom hänsynslösheter vid upp dämnning eller framsläppande af flottningsvatten, och när kan ett förslag härom väntas blifva framlagdt för Riksdagen?

Herr Lindhagens ifrågavarande anhållan blef af kammaren bifallen.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, nr 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet;

statsutskottets memorial, nr 20, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens fjärde hufvudtitel;

bevillningsutskottets memorial:

nr 12, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bevillningsutskottets betänkande nr 4, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot försäljning af brännvin m. m.; och

nr 13, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af lokalt veto med lika och direkt rösträtt beträffande detaljhandel med brännvin;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af två lägenheter från förra hospitalshemmanet Alboga nr 1 i Östergötlands län;

nr 36, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från $\frac{1}{2}$ mantal Flundrevalla nr 2 Berget eller Nolgård i Alfsborgs län;

nr 37, i anledning af väckta motioner med syfte att underlätta återgång af gjorda upplåtelser af afverkningsrätt å hemman i lappmarkerna;

nr 38, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder i syfte att landets kalmarker må göras fruktbarande; och

nr 39, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot mausergevärs användande vid jakt; samt

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 16, öfver en inom kammaren väckt motion angående lagstadgad maximalarbetstid i hälsofarliga industrier och yrken.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Bengtsson* i Häradsköp under 12 dagar fr. o. m. d. 18 mars,

» *Olsson* i Tyllered » 12 » » » 18 »

» *Widén* » 2 » » » 17 »

» *Johansson* i Jönköping » 2 » » » 17 » och

» *Lindgren* i Skog » 10 » » » 20 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2.55 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Onsdagen den 16 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Lindström* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

angående vissa ändringar i bestämmelserna rörande statsunderstöd till enskilda läroanstalter; och

med förslag till förordning om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

Nämnda propositioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 2.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1910 den 15 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 paragraferna riksdagsordningen utse dels Riksdagens fullmäktige i riksbanken efter friherre B. K. J. Langenskiöld och herr H. R. Törnebladh, hvilka voro i tur att afgå, dels ock suppleanter för fullmäktige i riksbanken; och befunnos, efter valens slut, hafva blifvit utsedde till

fullmäktige:

friherre Langenskiöld, Bror Karl Johan, juris doktor med 48 röster
herr Palme, Sven Theodor, ledamot af Riksdagens

Andra kammare > 48 >

samt till *suppleanter* för tiden från valet, till dess nytt val under år 1911 försiggått:

herr Törnebladh, Henrik Ragnar, fil. doktor med 46 röster

> Grönwall, Fredrik Assar Albin, fil. doktor,
statistiker i riksbanken > 45 >

grefve von Rosen, Gustaf Fredrik, bruksägare ... > 44 >

A. Hansson i Solberga. J. M. Ekströmer. Eric Hallin.

Carl Carlson Bonde.

År 1910 den 15 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 paragraferna riksdagsordningen utse dels Riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret ej mindre för valperioden 1910—1913 efter herrar P. A. H. Cavalli, O. W. Odelberg och C. E. Kinander, hvilka voro i tur att afgå, än äfven för

återstående delen af valperioden 1909—1912 efter herr A. Hammarström, som afsagt sig uppdraget att vara fullmäktig i riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för fullmäktige i riksgäldskontoret; och befunnos, efter valens slut, hafva blifvit utsedde till

ordförande:

herr Cavalli, Per Axel Henrik, ledamot af Riksdagens Första kammare med 46 röster.

fullmäktige:

för valperioden 1910—1913:

herr Odelberg, Oscar Wilhelm, ledamot af Riksdagens Första kammare med 47 röster,
 » Kinander, Carl Emil, vice häradshöfding, fullmäktig i järnkontoret » 47 »

för återstående delen af valperioden 1909—1912:

herr Almqvist, Knut Fredrik Gerhard, ledamot af Riksdagens Andra kammare med 46 röster,
 samt till *suppleanter* för tiden från valet till dess nytt val under år 1911 försiggått:

herr Santesson, Per Henrik, juris kandidat, vice häradshöfding med 45 röster,
 » Lamm, Herman, ledamot af Riksdagens Första kammare » 44 »
 » Ekman, Axel, ledamot af Riksdagens Andra kammare » 37 »

A. Hansson i Solberga. J. M. Ekströmer. Eric Hallin.

Carl Carlson Bonde.

Protokollen lades till handlingarna; och beslöts tillika, att Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag af kammarens protokoll om valen underrättas för afgifvande af förslag till dels förordnanden för de valde, dels skrifvelse till Konungen med anmälan om de försiggångna valen, dels ock den paragraf, som därom borde i riksdagsbeslutet intagas.

3.

I enlighet med därom den 14 innevarande mars fattadt beslut företogs nu val af åtta ledamöter i det särskilda utskott, Riksdagen beslutat tillsätta.

Därvid aflämnades 86 valsedlar med partibeteckningen »Liberala samlingspartiet», 78 valsedlar med partibeteckningen »Landt

männen» och 28 valsedlar med partibeteckningen »Socialdemokratiska gruppen».

Af de med partibeteckningen »Liberala samlingspartiet» utmärkta valsedlarna upptogo 84 valsedlar

såsom första namn herr *Söderbergh* i Karlshamn,

» andra » » *Persson* i Tällberg,

» tredje » » *Byström* och

» fjärde » » *Juhlin*.

De med partibeteckningen »Landtmännen» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Jansson* i Djursätra,

» andra » » *Nilsson* i Skärhus och

» tredje » » *Olsson* i Blädinge.

De med partibeteckningen »Socialdemokratiska gruppen» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Forssell*.

På grund häraf blef ordningen mellan namnen å de särskilda gruppernas valsedlar bestämd på sätt här ofvan angifvits.

Vid härefter företagen fördelning af platserna mellan de olika grupperna tillfölla dessa följande personer:

herr *Söderbergh* i Karlshamn,

» *Jansson* i Djursätra,

» *Persson* i Tällberg,

» *Nilsson* i Skärhus,

» *Byström*,

» *Forssell*,

» *Olsson* i Blädinge och

» *Juhlin*.

De vid platsfördelningen förda anteckningarna hade följande utseende:

Platsfördelningen vid val af åtta ledamöter i särskilda utskottet.

Partibeteckning	Platsnummer.											
	1:a plats	2:a plats	3:e plats	4:e plats	5:e plats	6:e plats	7:e plats	8:e plats				
	Köstal	Divisor	Jämförelsetal	Divisor	Jämförelsetal	Divisor	Jämförelsetal	Divisor	Jämförelsetal			
Liberala samlingspartiet	86	2	43	43	3	$28\frac{2}{3}$	$28\frac{2}{3}$	4	$21\frac{1}{2}$	$21\frac{1}{2}$	$21\frac{1}{2}$	
Gruppen »Landtmännen»	78		78	2	39	39	3	26	26	26	4	$19\frac{1}{2}$
Socialdemokratiska gruppen ..	28		28		28	28		28	28	2	14	14

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omförmälda valet.

5.

Herr statsrådet *Petersson* öfverlämnade härefter Kungl. Maj:ts propositioner:

angående efterskänkande af vissa retroaktiva pensionsafgifter för konstaplarna vid flottans poliskår B. F. M. Elmberg och A. A:son *Ehrnström*;

med förslag till lag angående ändrad lydelse af § 17 i förordningen om landsting den 21 mars 1862;

angående stipendier för utbildning af tuberkulosläkare;

angående ålderstillägg åt notarien hos riksförsäkringsanstalten A. R. *Ljunggren*; och

med förslag till lag om föreningar m. m.

Ifrågavarande propositioner bordlades.

§ 6.

Vidare föredrogos hvar för sig de å kammarens bord hvilande motionerna; och hänvisades därvid

herr *Svenssons* i *Skyllberg* motion, nr 240, till bevillningsutskottet,

herr *Perssons* i *Tällberg* motioner, nr 241 och 242, till Riksdagens särskilda utskott, samt

herr *Carlsons* i *Herrljunga* motion, nr 243, friherre *Lagerfeldts m. fl.* motion, nr 244, herr *Larssons* i *Klagstorp* motion, nr 245, och herr *Broströms* motion, nr 246, till bevillningsutskottet.

§ 7.

Föredrogs, men blef ånyo lagdt på bordet statsutskottets utlåtande nr 6.

§ 8.

Efter föredragning härpå af statsutskottets memorial, nr 20, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens fjärde hufvudtitel, blefvo de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna af kammaren godkända.

§ 9.

Bevillningsutskottets nu föredragna memorial:

nr 12, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bevillningsutskottets betänkande nr 4, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående förbud mot försäljning af brännvin m. m.; och

nr 13, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning af väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande af lokalt veto med lika och direkt rösträtt beträffande detaljhandel med brännvin, lades till handlingarna.

§ 10.

Vidare föredrogos, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtanden nr 35—39 och Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 16.

§ 11.

Till afgörande förelåg härefter lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning af väckt motion om förbud mot öppenhållande på söckendag af badinrättning och rakstuga samt herr- och damfrisérsalong utöfver viss tid. *Ang. förbud mot öppenhållande på söckendag af badinrättning m. m. utöfver viss tid.*

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 152, hade herrar *Lindhagen*, *Eriksson* i Grängesberg och *Rissén* föreslagit, att Riksdagen ville antingen för sin del antaga en lag om att hvad i lagen den 5 juni 1909 stadgades om förbud mot handels idkande på söckendag utöfver viss tid skulle ock gälla för öppenhållande af badinrättning och rakstuga samt herr- och damfrisérsalong eller ock i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om undersökning och lagförslag i ämnet.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid herrar *Widén*, *Lindhagen*, *Pettersson* i Södertälje, *Jansson* i Edsbäcken, *Ersson* och *Berggren* föreslagit, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t föranstalta om undersökning, huruvida och i hvilken omfattning arbetstiden på kvällarna kunde genom lagstiftning begränsas

a) för å badinrättningar anställd personal; och

b) för personalen å rakstugor samt herr- och damfrisérsalonger,

samt därefter för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Ang. förbud
mot öppenhål-
lande på söc-
kendag af bad-
inrättning
m. m. utöfver
viss tid.
(Forts.)

Herr Widén, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Herrarne finna af detta betänkande, att jag jämte åtskilliga andra ledamöter i utskottet från denna kammare har reserverat oss och i hufvudsak yrkat bifall till motionen.

Jag vill nu säga några ord i anledning häraf och framställa yrkande om bifall till reservationen. Jag har i denna reservation så pass fullständigt utvecklat skälen, hvarför man bör vara med på förevarande framställning, att jag, under antagande att herrarna läst reservationen, skulle kunna hänvisa till denna. Emellertid vill jag nu ytterligare påpeka, att det torde vara till fullo konstateradt och för öfrigt uppenbart, att det verkligen föreligger behof af mera kvällshvila för den personal, hvarom här är fråga, särskildt personalen vid badinrättningarna, än hvad som för närvarande äger rum. Nu stängas ju badinrättningarna för kunderna i allmänhet icke förrän kl. 10 på kvällen. Men personalens arbete är icke slut med det att anstalten stänges, utan den har åtminstone här i Stockholm att efteråt sörja för rengöring och dylikt, så att på sätt i motionen upplyses arbetet icke är slut förrän vid half elfva eller elfvatiden och vissa dagar ändå senare. Om man betänker, att största delen af personalen utgöres af kvinnor, af hvilka en hel del äro gifta och ha hem att sköta och i alla händelser torde vara i den ställningen, att det förestår dem åtskilligt arbete, när de komma hem, så är det naturligtvis mycket hårdt för dem att icke få komma från badinrättningen förrän så sent på natten som under nuvarande omständigheter är fallet.

Nu har ju icke heller lagutskottet direkt förnekadt, att ett behof här föreligger, men utskottets hufvudskäl för afstyrkande af motionen är det, att baddtiden mellan 9—10 på kvällen är särskildt mycket frekventerad, att många människor helst bada vid den tiden; och det har äfven visats genom tabeller, som företetts i lagutskottet, att så verkligen är förhållandet. Men det torde i alla fall icke vara riktigt att, såsom lagutskottet gör, utan vidare antaga, att det därför är omöjligt att kunna få det ordnad på annat sätt. Enligt uppgifter, lämnade af personalen själf, förmenar denna tvärtom, att det skulle gå mycket väl för sig att arrangera det så, att denna sista badtimme icke behöfde användas.

Det är dock gifvet, att detta måste bli föremål för undersökning och pröfning, och reservanterna hafva också påpekat, att det skall *noga utredas*, huruvida det är nödvändigt att ha en så sen baddtid, att icke vissa klasser genom dess borttagande skola betagas möjligheten att erhålla bad. Det är dock möjligt, att, om så skulle visa sig vara förhållanget, i allt fall en ganska väsentlig förbättring för personalen skulle kunna äga rum, därigenom att åtgärder vidtoges, så att t. ex. dels icke hela personalen behöfde vara tillstädes under just den timmen, och dels att efterarbetet blefve ordnad på ett annat sätt. Den omständigheten, att badinrättningarna nu äro så besökta mellan 9 och 10 på kvällen,

bör icke få lägga hinder i vägen för de verkligen berättigade kraf, som här gjort sig gällande.

Det ifrågasatta stadgandet utgör för öfrigt ett led i den skyddslagstiftning för de kvinnliga arbetarna, hvaraf en viktig del antogs i fjol, och äfven om man icke ansett sig kunna nu utan vidare utsträcka denna skyddslagstiftning till att äfven gälla den kvinnliga badpersonalen, är det dock alldeles uppenbart, att fullkomligt samma skäl, som föranledde beslutet i fjol om inskränkning i kvinnornas nattarbete, också påkalla den nu ifrågasatta inskränkningen i arbetet å badinrättningarna. Det torde därvid vara det mest praktiska, att man gör en afkortning af arbetstiden på kvällarna för hela personalen, en åtgärd, af hvilken emellertid förnämligast kvinnorna komme att gagnas.

Inom kommerskollegium finnes såsom bekant en afdelning, som har att handlägga frågor af denna art, och en utredning i detta hänseende synes sålunda utan större vare sig kostnader eller besvär för staten böra lätteligen kunna åvägbringas; det är ju således en föga vidtutseende affär det gäller, utan en ganska enkel sak som begäres.

Om en dylik undersökning skall sättas i gång i fråga om badanstalterna, ha reservanterna ansett, att skäl föreligga att taga med äfven rakstugor och frisérsalonger. Visserligen äger för närvarande hvad angår rakstugor och herrfrisérsalonger, åtminstone på vissa håll, en öfverenskommelse rum, enligt hvad i betänkandet upplyses, men man vet ju icke, huru länge denna öfverenskommelse, som är fullkomligt frivillig kan äga bestånd. Den kan bli om intet därigenom att en enda arbetsgifvare på detta område icke längre vill vara med, och det är uppenbarligen tryggare att få en lagstiftning i ämnet. Om en utredning skall ske på det ena området, torde det vara all anledning, att den får utsträckas äfven till det andra.

På dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Karlsson* i Fjäl, *Ersson*, *Olsson* i Älfaldalsåsen, *Jansson* i Edsbäcken, *Berggren*, *Lindhagen* och *Pettersson* i Södertälje.

Vidare anförde

Herr *Petersson* i Dänningelanda: Då jag varit med om det slut, hvartill utskottet kommit, skall jag be att i all korthet få angifva den synpunkt, som varit för utskottet afgörande. Det är ju utredt, att denna timme 9—10 af många klasser i Stockholm användes såsom badtid, och dessa skulle genom den föreslagna lagbestämmelsen blifva utestängda från möjligheten att på för sig lämplig tid erhålla ett bad. Detta har gjort, att man inom

Ang. förbud mot öppenhäl- lande på söc- kendar af bad- inrättning m. m. utöfver viss tid.

(Forts.)

Ang. förbud mot öppenhållande på söckendag af badinrättning m. m. utöfver viss tid. utskottet icke velat gå med på motionärens förslag, hur beaktansvärdt det än kan vara. För den stora massa, som icke kan besöka badinrättningarna på en tidigare timme, skulle det vara till afsevärd olägenhet, om herr Lindhagens förslag skulle gå igenom. Jag skall därför be att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

(Forts.)

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet af herr Widén m. fl. afgifna reservationen; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 27, bifaller den vid utlåtandet af herr Widén m. fl. afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 105 ja mot 83 nej, hvadan kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den af herr Widén m. fl. i ämnet afgifna reservationen.

§ 12.

Ang. ändrad lydelse af 7 kap. 1 § strafflagen.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande, n:r 28, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 7 kap. 1 § strafflagen.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:r 86, hade herr *Starbäck* hemställt, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att 7 kap. 1 § strafflagen erhöles följande lydelse:

Hvar som genom att häda Gud eller genom att lasta eller gäcka sakramenten åstadkommer allmän förargelse, straffas med fängelse i högst ett år eller böter.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade dock afgifvits:

af herr *Widén* beträffande utskottets motivering; samt

*Ang. ändrad
lydelse af 7
kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)*

af herrar *Lindhagen* och *Åkerman*, hvilka föreslagit, att utskottet måtte hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till sådan ändring i strafflagen, att de i 7 kap. förekommande bestämmelserna om religionsbrott måtte borttagas och ersättas med straffbestämmelser för kränkande ingrepp mot annans religiösa frihet.

Efter föredragning af utskottets hemställan gaf herr talmanen på begäran ordet till

Herr Starbäck, som anförde: Herr talman, mina herrar! Såsom jag i början af min motion framhållit, kan det måhända synas olämpligt att återigen taga Riksdagens tid i anspråk vid behandlingen af detta ämne. Men å andra sidan kunde jag för min enskilda del icke underlåta att åter upptaga frågan, på grund af hvad som inträffat mellan 1909 och 1910 års riksdagar. Det har alltid på mig verkat ganska upprörande, att ännu i nådens år 1909 en person skulle dömas till fängelse på grund af afvikande uppfattning i religiösa saker. Det säges visserligen, att hans dom berodde på, att hans framställning var af sådan beskaffenhet, att den måste nödvändigt föra fram till ett straff. Men jag kan icke finna, att detta resonemang är riktigt, och det är därför jag kommit med den hemställan jag i min motion gör.

Det som först och främst enligt paragrafens nuvarande lydelse skall undersökas är, huruvida det verkligen är Guds heliga ord, som angripits. Det är detta, som, enligt min mening, är så orimligt svårt att afgöra, och härför tror jag mig i min motion hafva lämnat fullgoda skäl. Det kommer att ställa sig på det sättet, att man antingen måste förklara, att bibeln från början till slut är likställd med Guds heliga ord, eller också skall domaren för hvarje särskildt fall afgöra, huruvida det är Guds heliga ord, som angripits eller ej. Det är sådana konflikter, som göra den anklagades ställning så rättslös, ty själfva lagparagrafen gifver icke någon som helst ledning för, hvad som skall menas med Guds heliga ord. Jag vill fästa herrarnas uppmärksamhet på att beträffande det rättsfall, om hvilket jag talar i min motion, då Viktor Lennstrand var anklagad för hädelse, var det enligt min mening en synnerligen upplyst domare, som just framhöll det omöjliga för en domare att afgöra, hvad som menas med Guds heliga ord och framför allt framställde det påstående, att allt som står i bibeln omöjligan kan inför en vetenskaplig kritik och inför vår tids upplysta opinion betraktas som af Gud inspirerad. Lagparagrafen är i själfva verket i detta afseende en kvarlefva från

Ang. ändrad lydelse af 7 kap. 1 § strafflagen. den tid, då ingen vågade tillåta sig tvifla på, att hela bibeln var verbaliter inspirerad. Det är sålunda detta, som gjort, att jag för min del kommit fram med den hemställdan jag i min motion gör.

(Forts.)

En annan sak, som också inverkat på min tankegång, är det beslut, som Andra kammaren under förra årets riksdag fattade. Detta beslut gick, såsom vi veta, ut på en skrifvelse till Kungl. Maj:t, uti hvilken skulle anhållas om sådan ändring, att bestämmelserna om religionsbrott skulle borttagas och ersättas med straffbestämmelser för offentligt hånande af någons trosbekännelse eller någons troslära. I själfva verket betecknar detta beslut en tillbakagång, hvilket jag också sökt påvisa i min motion. Vi hafva så att säga kommit ur askan i elden. I det anförande, som, enligt hvad jag tror, var bärande för kammarens beslut, nämligen professor Thyréns, uttalar denne, att det naturligtvis icke är trosbekännelsen sådan den ordagrant förkunnas, utan det centrala i trosbekännelsen, mot hvilket man icke får vända sig, och hvad som är centralt skall domaren afgöra. Vi stå således precis på samma ståndpunkt. Trosbekännelserna äro, enligt min uppfattning, lika skiftande som individerna. Den ene håller på något såsom ett centrum, under det den andre betecknar samma sak som en periferisk del af trosbekännelsen, hvilken som helst. Jag förmodar, att bland här närvarande ledamöter i kammaren det icke finnes många, som icke skulle anse det för ett ganska menlöst skämt, ifall man vågade drifva med läran om den idisslande haren. Knappast någon torde finnas, som vill påstå, att denna lära är något centralt i någon som helst kristen trosbekännelse, och dock har jag varit vittne till ganska allvarliga strider i den stad jag representerar just angående detta ställe i bibeln. Förhållandet är, att legenden, om jag så må kalla den, om den idisslande haren varit föremål för lifliga studier. Personer, som t. o. m. hafva rätt att bära doktorstiteln, hafva uttalat sig i frågan, och en veterinär i Danmark har skrifvit en längre afhandling, i hvilken han sökt bevisa, att haren verkligen idisslar, och detta bevis framhålles på fullt allvar för att bekräfta bibeln såsom en produkt af verbalinspiration. Det finnes många olika begåfningar hos människor, och jag fruktar för, att många verkligen taga denna kamp för verbalinspirationen i sammanhang med den idisslande haren för kontant och anse den som en integrerande del af hans eller hennes trosbekännelses centrala partier. Man kan våga sig på det tankeexperimentet, att en person åtalas för hån mot den idisslande haren, och då kommer domaren i följande predikament. Antingen säger han: detta tillhör naturligtvis icke — vi kunna tänka oss hvilket exempel som helst, fastän jag tagit detta såsom drastiskt och betecknande — den centrala delen af den trosbekännelse, som attackerats, fastän de, som hålla på läran om den idisslande haren, säga: vi anse detta för en central

del och därför skall personen dömas. Eller också säger domaren: eftersom ni själf tror på den idisslande haren, får naturligtvis icke den dogmen hånas, och därför skall personen ifråga dömas. Domaren utsätter sig härigenom för en upplyst opinions ironiska eller sardoniska löje, men den som hånat kan få fängelse härför.

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

Jag tror således, att man mycket väl kan säga, att Andra kammarens beslut vid föregående riksdag i det fallet betecknar en tillbakagång, som kan medföra de mest oväntade konsekvenser. Detta är min tankegång, på grund af hvilken jag kommit till det yrkande, som jag vågat framföra. Jag kan icke heller finna, att utskottet kunnat, eller kanske rättare sagdt velat, i sak bemöta min framställning. Utskottet har icke påvisat något oriktigt i mitt resonemang; det har icke tagit upp till debatt frågan, om den vetenskapliga forskningens resultat bör sättas emot äfven de allra frommaste människors uppfattning med afseende på den eller den berättelsen i bibeln. Jag tror således, att mitt förslag skulle hafva medfört en ändring till det bättre; men då nu detta betänkande föreligger, och ingen reservant upptagit min mening, vill jag ej hålla på den utan skall komma till ett annat slutyrkande.

Jag vill nu något skärskåda utskottets yttrande och jag ser då på, hvad lagutskottet sagt i sista punkten i näst sista stycket:

»En dylik svårighet skulle visa sig i fråga om gäckeri af alla de — på den heliga skrift grundade — begrepp, som dels närmare bestämma och förklara Gudsbegreppet i den kristna religionen, t. ex. dogmen om treenigheten och hvad därmed sammanhänger, om uppståndelsen m. m., dels och gifva sakramenten deras innehåll och religiösa värde, utan hvilket detsamma blott vore en tom form.»

Detta särskilda yttrande liksom för öfrigt hela lagutskottets betänkande synes mig alldeles bestämdt syfta på, att det här gäller skydd endast för *en* trosbekännelse, att det gäller skydd för den svenska statskyrkans trosbekännelse och intet annat. Hela utskottets betänkande synes, om man jämför det med strafflagens ord, vittna om, att utskottet här icke haft någon annan afsikt eller önskan än att värna om statskyrkans trosbekännelse och statskyrkans medlemmar. Men jag kan då omöjligt komma ifrån, att det ligger något upprörande i, att man genom lagen söker skydda endast dem, som bekänna sig till en viss trosbekännelse. Det var ju äfven detta, som Riksdagen förra året sökte komma ifrån, då den beslöt denna skrifvelse och i densamma ville inflika bestämmelser om »i riket erkänd trosbekännelse»,

Men då kommer man in på de andra svårigheter, som jag sökt skildra, och hur man ställer sig, vare sig på utskottets eller på Andra kammarens ståndpunkt i fjol, står man lika illa situationerad. Framför allt kan jag omöjligt finna, att utskottet med sitt resonemang kommit ifrån, att något i denna sak bör göras. Det

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

förefaller tvärtom, som om man lätt skulle ur utskottets betänkande kunna draga fram den slutsatsen, att det verkligen behöfs. Ty så svagt är enligt mitt förmenande betänkandet skrifvet, att utskottets majoritet innerst synes medgifva, att något bör göras. Då skulle, synes det mig, utskottet hafva kunnat gå med på den af herrar Lindhagen och Åkerman afgifna reservationen och försökt att få Riksdagen att slå in på den vägen, nämligen att öfverflytta dessa religionsbrott till religionsfridsbrott. Detta var den utväg, som förra året på ett, som mig synes, synnerligen lyckligt sätt framkastades, ehuru, som sagdt, det bärande resonemang, som herr Thyren framförde, genom hans utomordentliga vältalighet vände upp och ned på kammarens sunda instinkt, hvaraf resultatet blef ett bifall till herr von Schéees yrkande.

Nu föreligger också ett förslag till lag i Tyska riket, hvilket just visar på den väg, som reservanterna förra året företrädde. Detta lagförslag har till rubrik »Brott mot religionsutöfning», och jag ber att få besvara kammaren med att åhöra en öfversättning af tre paragrafer, som där förefinnas.

§ 155 lyder: Den, som offentligt och i argt uppsåt på ett hädiskt sätt lastar Gud, straffas med fängelse eller arrest i högst två år.

§ 156: Den som offentligt och i argt uppsåt hädar någon af de kristna kyrkorna eller annat med korporationsrättigheter inom riket bestående trossamfund, straffas med fängelse eller arrest i högst två år eller med böter, högst 3000 mark.

§ 157: Den som i argt uppsåt söker förhindra eller genom åstadkommande af buller eller oordning eller på liknande sätt stör ett i staten bestående trossamfunds gudstjänst eller annan utöfning af dess kult i kyrka, å kyrkogård eller annan därför afsedd plats eller å sådant ställe öfvar hädiskt ofog, straffas med fängelse eller arrest i högst två år eller med böter, högst 3,000 mark.

Först och främst själfva rubriken: »brott mot religionsutöfning», men i öfrigt hela den anda, som genomgår detta lagförslag, skulle enligt min mening visa hän på en modernisering af vår nuvarande strafflag, som ju kan hälsas med tillfredsställelse af alla dem, som verkligen hafva den uppfattningen, att i vårt land samvetsfrihet och religionsfrihet böra finnas.

Jag vet nu verkligen icke, hur det kommer sig, att utskottet icke velat gå med på detta. Antingen är det de obotfärdigas förhinder, hvilket jag icke vill tro, eller också är det den konservativa uppfattningen, att man genom dessa paragrafer, såsom de nu äro formulerade, skyddar någon för statens bestånd och folkets och samhällets lycka synnerligen dyrbar eller till och med nödvändig klenod. Det är möjligt, att de hafva denna uppfattning, och då får jag säga, att det är ganska bekvämt att hafva en sådan, och här kan jag, herr talman, icke underlåta att fästa mig vid en del uppfattningar, som gifvit sig uttryck i pressen angå.

ende denna min motion liksom om åtskilliga andra delvis af mig väckta motioner, som under denna riksdag framkommit på kammararens bord. Det är ju förhållandet, att vi litet hvar hafva mycket svårt att förneka, att, under de tider i hvilka vi lefva, en motsättning emellan klasserna kommit till synes, hvilken iskarpa öfvergår hvad som förut varit fallet. Vi lefva i ett ganska stormigt tidehvarf, och statsfarkosten kränger mellan bränningar och höga vågor, som vi icke förmå dämpa. Så är det, och det konstatera vi alla, men sedan vi hafva gjort detta, skiljas våra vägar. Somliga vilja söka efter orsakerna till detta förhållande och vilja, sedan dessa blifvit utredda, söka råda bot på detta missförhållande genom att undanröja orsakerna, medan andra däremot anse någon utredning knappast behöflig, och när de möta orsakerna till dessa samhällseliga missförhållanden, rygga tillbaka för att göra något för deras undanröjande. I stället kasta de skulden på än den ena, än den andra, och bland annat gripas vi, som våga oss på sådana här kulturmotioner — om jag får använda ett så pass pretentiöst ord; jag menar därmed ej annat än sådana motioner, som röra vissa områden af vårt samhällslif, som man skulle kunna kalla för kulturella områden — gripas vi för hufvudet och kallas för upphofsmän till just dessa rörelser i samhällets olika lager; vi kallas för upphofsmän därtill, därför att vi vilja afkristna samhället. Detta är nu devisen, på hvilken åtskilliga partier och fanatici här i landet peka, för att visa en af orsakerna till att det är så illa ställt i samhället. Ja, jag skall ej ge mig in på detta, men tillåter mig att för att belysa frågan göra ett citat.

Då förra riksdagen debatten i denna fråga var före, hade jag nöjet att till förmån för min uppfattning citera en gammal teologie professor, hvars anseende som vetenskapsman, människa och lärare är öfver allt beröm, nämligen aflidne professor Myrberg i Uppsala. Nu ber jag att få citera en annan präst. Det finnes en ung prästman i våra dagar, som utgifvit en bok »Vi unga präster». Ett referat af den skulle naturligtvis föra mig för långt, men herrarna kunna nog förstå, hvart han syftar, endast genom att taga del af innehållsförteckningen. Första afdelningen bär rubriken: Uppgörelse med dogmatismen — och kapitelrubrikerna äro följande: Dogmkristendomen är impopulär bland de kyrkliga — Dogmerna beröfva kyrkan stora fonder af varm religiositet — Dogmerna ha utestängt massor af människor från den enkla fromhet, som kunnat skänka deras lif styrka och ljus — Dogmerna äro den väsentliga grunden till arbetarklassens afkristnande — Dogmerna ha på indirekt sätt föranledt en oerhörd social försumelse — Dogmerna ha bidragit till sedernas förvildning genom att bortskymma en enkel, sedlig gudsfruktan — Dogmerna utgöra en fara för troslofvet — Dogmerna äro själfva människoverk.

Det är, som sagdt, kapitelrubrikerna i bokens första afdelning. Det är den negativa delen af boken. Den positiva

*Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)*

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

bär till öfverskrift: Dogmernas ersättning: *Jesus*. — Där söker denne unge entusiastiske, varmt religiöse prästman att gifva något positivt i stället för de förtorkade dogmer, som han vill ha bort. Men efter denna lilla afvikning ber jag att närmare få citera, på hvad sätt han yttrar sig om själfva den s. k. afkristningen. Han säger på följande sätt: »Om något arbetareklassens afkristnande från Kristus kan man helt enkelt icke tala, redan därför att densamma aldrig i verklig mening samlats omkring honom. Det är dystert, det är förfärligt att uttala det, men det är dock så, att Jesu verkliga lif och lära är för hufvuddelen af vårt folk någonting obekant. Undervisning i en dogmatisk kristologi har för länge tråkat ut eleverna, uppväckt hos många af dem förståndets reaktion och bortskymt den historiske Jesus. Det är ett drygt ansvar, kyrkan genom sin dogmatiska halsstarrighet ådragit sig. Det är icke fritänkare och gudsförnekare, som afkristna massorna. Det är de, som ständigt varna för afkristnandet, det är de som själfva raskt verkställa densamma.» — Jag vill naturligtvis ej, att herrarne skola säga, att detta är absolut riktigt, men det är dock ett betecknande tidens symptom, att en ung präst säger något sådant. Se vi nu i anslutning till just detta sista påstående, som genom att taga »fritänkare» och »gudsförnekare» — naturligtvis inom citationstecken — i försvar mot kyrkans dogmförkunnelse, ju kan synas ganska vågadt, se vi, hvad utskottet här säger, är det två ställen, jag ber att få fästa mig vid något närmare. Det ena är det, där utskottet säger: »Då, på sätt utskottet redan framhållit, här afsedda brott hufvudsakligen karakteriseras därigenom att de kränka andras religiösa tro, blir straffbarheten i väsentlig mån beroende af, hur djupt denna tro, objektivt bedömd, såras.» Det andra är: »Med hvad utskottet nu anfört har utskottet velat hänvisa därpå, att det icke synes lämpligt, att behålla straffskyddet mot ett offentligt kränkande af annans religiösa tro om Gud, men upphäfvat skyddet för hvad som gifver denna tro dess egentliga innehåll och dess praktiska värde för den troende.»

Ja, det är just det. Det är just detta, att man så lätt för på läpparne religiös tro och kristligt sinnelag, under det man i sitt stilla sinne ej tillerkänner sådan åt någon annan än sig själf. Jag tillåter mig verkligen fråga: Hvad menas med 'religiös tro' och hvad menas med 'tro på Gud'? Jag är den siste att förneka, att människan har ett religiöst behof, men jag kan omöjligen gå in på, att detta, det sanna, äkta religiösa behofvet skall på något sätt kunna uppehållas med strafflagsparagrafer.

Jag har i detta fall icke kunnat undgå att peka på ett kapitel i en af de mest intressanta böcker, jag för min del någonsin läst, »England och demokratismen» af professor Steffen. Han har där ett kapitel som heter: »Religionens utveckling», där han yttrar sig om fritänkeri och religion, visserligen på det ställe,

som jag kommer till, hufvudsakligen citerande en engelsk socialdemokrat nämligen Bernhard Shaw, men enligt min mening gör han det på ett sätt, att enhvar, som verkligen vågar sig på att läsa denna bok med allvar, skall förstå och måste säga, att hos den socialistiske fritänkaren finnes det mycket djupare religiös känsla, och att hans religiösa behof där tagit sig ett mycket vackrare uttryck än, jag vågar påstå, hos den allra ifrigaste kyrkobesökare. Han vill framhålla, denne socialistiske fritänkare, att det finnes två normer för de kristna religionerna; han skiljer dem genom att kalla den ena Christianity och den andra Crosstianity, som här öfversättas den ena med kristusläran och den andra med korsfästelseläran. »Den förra», läsa vi »d. v. s. den äkta, icke den officiella eller kyrkliga kristendomen, fordrar af syndare, att han skall upphöra att vara en syndare, att han skall bli en ny människa, som af inre drift gör det goda och skyr det onda.» — »Den falska», heter det längre ner, »den officiella, den kyrkliga kristendomen är belt och hållet *Crosstianity*, korsfästelselära», och han säger om den, han kallar äkta: »Det finns likväl en ädlare och djupare kristendom. Dess fundamentala trosartikel är den mänskliga jämlikhetens heliga mysterium. Den förbjuder all denna gagnlösa och dåraktiga hämnd, som så ofta hedras med benämningarna 'straff' och 'rättvisa'. Men — det är korsfästelse-kristendomen, som bekännes och skyddas af stat och kyrka. För den andra kristendomen ha vi strafflagens paragrafer och tukthusets celler i beredskap.»

Det finnes sålunda, och det bär den unge prästmännens ord också vittne om, olika uppfattningar om, hvad som verkligen är kristendom, liksom det finnes olika uppfattningar om hvad som är religiös tro. Jag vågar hoppas, att om de ärade medlemmarne af denna kammare, som äro mina motståndare i min motionsfråga, skulle verkligen på allvar vilja öfverväga, huruvida ej en ateist, en s. k. gudsförnekare, kan hafva och till äfventyrs också har en verkligt religiös känsla, ett djupt religiöst behof, jag vågar hoppas, att de flesta af dem verkligen skulle komma till den uppfattningen, att de måste medgifva detta, och jag för min del skall ingalunda tveka att instämma i ett citat af professor Steffen själf, just med tanke på, att det förefaller, som om så många människor nu för tiden skulle anse sig nästan ha rättighet att a priori säga: »Den har studerat naturvetenskap, han har t. ex. skrifvit en bok om Darwin, föreläst om utvecklingsläran, en sådan måste vara ateist, en sådan kan ej ha någon religion, saknar hvarje djupare behof af religiöst lif», just med hänsyn till detta vågar jag besvåra kammaren med detta citat: »Naturvetenskapen är befriaren från vidskepelse och annan intellektuell primitivitet. Men det är en ny intellektuell primitivitet att tro, att naturvetenskapen förmår ensam fylla det tomrum i våra andliga besittningar, som den naturvetenskapliga kritiken af religionens och moralens gamla läror ger upphof till. Detta

*Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)*

Ang, ändrad är att förbise gränserna för naturvetenskapens räckvidd och att
lydelse af förbise den fundamentala skillnaden mellan naturvetenskap och
7 kap. 1 § själsvetenskap.»
strafflagen.

(Forts.)

Jag tror för min enskilda del, att man får anse, att allt mänskligt studium och allt mänskligt vetande, och ej minst det naturvetenskapliga, bör vara det fotfäste, på hvilket känslan ställer sig, då det gäller att tillfredsställa det religiösa behovet, som tränger sig på en inför tillvarons problem. För min del finner jag intet vackrare sätt att beteckna denna religiösa känsla än genom att citera en vers af Geijer, som enligt min mening ger ett uttryck för detta dunkelt kända behov inför livvets och evighetens gåta, som man ju kan likställa med religion, och det är den vers han har i sin lilla dikt »Stilla skuggor»:

»Blåa hvalf i nattens timma
 o, låt aningens facklor glimma!
 När det skymmer låt mig då förnimma
 hoppets saliga ljusa frid.»

Jag tror, att äfven en person som ej precis hvarje söndag besöker sitt bönhus eller sin kyrka, kan få ha rättighet att påstå, att han genom sin uppfattning af hvad som rör sig omkring honom här i världen och genom sin uppfattning om hvad som menas med religion verkligen har rättighet att kalla sig religiös.

Jag kan sålunda, som herrarna väl förstå, omöjligen gå in på, att endast en viss åskådning skall ha rätt att kallas religiös, och ännu mindre gå in på, att endast en viss religiös åskådning skall vara skyddad för vissa straffbestämmelser, och det är därför, som jag omöjligen kan tro, att i vår tid, då utvecklingen i alla fall trots alla hämmande makter går framåt, den fråga, vi för närvarande resonera om, skall vara dödsdömd. Nej, mina herrar, den kommer upp, varen säkra på det, till dess den blir löst i den riktning, åtminstone tills vidare, som reservanterna uttalat. Men jag skall ej förneka, att jag för min del, och jag tror många med mig, syfta längre med vår motion i detta fall, än hvad motionen i och för sig säger; vi syfta på inhiberandet af religionsstraff först och främst; men vi anse dessutom och framförallt, att det är ett led i det upplysningsarbete, som många kalla afkristningsarbete, för hvilket jag och många med mig försöka att ibland göra oss till representanter. Då ber jag att, innan jag slutar, få göra den frågan till mina högt ärade kamrater här i kammaren: Är det verkligen förhållandet, kan hvar och en säga utan att blinka, att den religionsutöfning, som är fri här hos oss, och som tar sig många olika former, eller samhallet snarare, ej är i behof af att som motvikt mot denna religionsutöfning ha ett på verklig frihet grundadt upplysningsarbete? Jag vill erinra om sådana ohyggligt vidriga utslag af religiös fanatism som de, hvilka utmynna i tungomålstalande. Också

ber jag att få peka på den enligt min mening högst intressanta enquete, som en stockholmstidning förra året utsände och som är sammanfattad i en liten broschyr, »Djävulsstriden». Herrarna må säga hvad Ni vilja, men nog må det väl förlåtas dem, som icke ha precis samma uppfattning, som här på många ställen gör sig gällande från representanter såväl för statskyrkan som de frireligiösa, om de bli betänksamma, när de läsa den läkares ord, hvilka också här fått plats i ett svar till hofpredikanten Mazer. Denne senare säger nämligen, att en hospitalsläkare påstått, att om man besöker ett dårhus och tar reda på patienternas sjukhistoria, så »finns icke en skugga af tvifvel om en personlig ond makt» — mot detta säger vår läkare: »Ty säkert är, att herr Mazer eljest får leta med ljus och lykta bland Sveriges och andra länders läkare för att finna någon, som står på en sådan medeltidsmässig ståndpunkt, att han i sinnessjukdomarna och de sinnesrubbade patienternas sjukhistoria ser ett bevis på djävulens existens. Men väl skulle herr Mazer af samtliga hospitalsläkare och andra läkare kunna få veta, att det just är religionsgrubbel och framför allt därvid denna ohyggliga lära om en personlig djävul med tillhörande helvete, som bragt tusentals människor in i vansinnets natt.» Det är dock ett uttalande från en läkare, mina herrar, och det förefaller mig just därför, som om man hade rättighet att få se denne fråga icke blott som en ändring i en strafflagsparagraf, hvilket ju är viktigt nog, utan äfven som ett led i hela det upplysningsarbete, vårt folk säkerligen alltjämt behöfver.

Till sist, herr talman, skulle jag be att få anhålla om, att denna motion icke betraktas som någon partimotion. Det är ej rätt att säga, att därför att en medlem af ett parti frambär sin mening — jag för min del anser det vara en af de allra största rättigheter, en riksdagsman har, att framlägga motionsvis de frågor, som han anser vara af största betydelse för landet — att, därför att en enskild partimedlem gör detta, liksom sätta etikett på det parti, han tillhör. Det skulle kunna sägas mycket om den trafik, som för närvarande i det afseendet bedrifves rundt om i landet; men jag ville använda detta tillfälle för att förklara, att det är just för att motionen icke på något sätt skulle få sken af att vara partimotion, som jag denna riksdag framlämnat den ensam. Jag vet också, och det tillåter jag mig säga, att det är ofantligt många i det parti, jag tillhör, som icke dela min uppfattning i många af de frågor, jag här berört, ehuruval de torde dela den i afseende å själfva syftet.

Slutligen skulle jag vilja säga en sak till. En stor författare i vårt land, Verner von Heidenstam, har nyligen tagit upp frågan om 80-talets radikalism som något utlefvadt, som något som fullkomligt spårlöst gått förbi i samhällsutvecklingen. Jag vågar betvifla den satsen. Jag tror nog, att 80-talets radikalism

*Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)*

Ang. ändrad lämnat många spår efter sig och skulle särskildt vilja peka på ett begrepp, som åtminstone, för så vidt jag minnes, var ett af de allra viktigaste, om hvilket 80-talets radikaler slöto sig. Det var nämligen begreppet tolerans. Och skulle det vara förmätet att hoppas, att icke snart nog i Andra kammaren den timman skulle slå, då man såge på en motion sådan som denna just i toleransens tecken? Jag tror, att man härmed verkligen skulle komma närmast den kanske förnämsta etiska maxim, som den kristna religionens stiftare uttalat: »Det som I viljen, att människorna skola göra Eder, det gören I ock dem.»

Jag tror, att det vore ett utslag af verklig, äkta kristendom, om kammaren beslöte i den af herrar Åkerman och Lindhagen afgifna reservationens riktning, till hvilken jag, herr talman, till sist ber att få yrka bifall.

Häruti instämde herr *Wallis*.

Vidare yttrade:

Herr Meurling: Herr talman! Jag ber att blott i korthet få inlägga mot den påyrkade ändringen af den s. k. hädelseparagrafens lydelse, som nu också blifvit af motionären försvarad, en bestämd gensaga och detta hufvudsaligen af tre skäl.

Ändringen skulle icke afhjälpa den svåra ställning, i hvilken motionären menar, att våra domare bli satta genom den nuvarande lydelsen. Eftersom vetenskapsmännen äro så oeniga, om hvad som är Guds ord, så kan man ej veta hvad som här menas med Guds heliga ord, anser motionären. Om nu vetenskapsmännens enighet i denna sak vore afgörande, så kvarstår ju samma konflikt, äfven om den begärda ändringen sker, ty inför den frågan: Hvad är Gud? stå ju vetenskapsmännen icke heller ense.

Enligt mitt förmenande skulle också den påyrkade ändringen innebära en kränkning af den respekt, som de kristna i vårt land böra få påräkna för sin öfvertygelse. Om denna tillerkännes dem, så bör det, som de akta heligt, icke få göras till föremål för hån och gäckeri. Dit hör också Guds heliga ord, bibelordet, det ord om hvilket de sjunga i hela vårt land intill dess yttersta gränser: »Guds ord och löfte skall bestå, vi det i hjärtat bäre.» Då bör också det ordet, oberoende af hvad den eller den vetenskapsmannen säger, få vara skyddadt mot det råa hänet och gäckeriet åtminstone i det offentliga lifvet.

Men den påyrkade ändringen skulle också lössläppa sådant, som mer än mycket annat visat sig bidra till att sänka vårt folk och i synnerhet vår ungdom ned i råhet och förvildning. Det finnes en publik så beskaffad, att ju mustigare i råhet och grofhet orden äro, som de höra, desto större makt få orden öfver

dem. Men ett sådant sätt att öfvertyga vårt folk borde ej samhället tillåta; och hurudana verkningarna däraf bli, det ha vi nog tillfälle att se.

Här är ju ej alls fråga om att lägga något band på vetenskapen. Motionären bar ju redogjort för hvad som sagts af en hel rad af s. k. teologiska vetenskapsmän, af hvilka den ene har förnekat hvad Kristus talat, den andre förnekat hvad han gjort, och den tredje har vid sina vetenskapliga forskningar menat sig finna, att Kristus aldrig ens funnits till. Detta måtte väl vara att angripa det mest centrala i den kristna bekännelsen, men icke straffas det genom den paragraf, hvarom här är fråga. Det enda som begäres är, att de, som vilja angripa Guds heliga ord, må så till vida begränsa sig, att de vid sina angrepp ej doppa sina vapen i hånets och det råa gäckeriets smutspölar.

Men motionären har påmint om och nu äfven i sitt ytterrande upprepat denna erinran, att det ju händt någonting under det sista året, hvarigenom denna paragraf har kommit i ett nytt ljus. En professor och vetenskapsman har blifvit straffad just genom denna paragraf. Jag kan nu icke yttra mig om detta fall, ty jag vet ej, hvad den professorn yttrade vid det tillfället, som föranledde hans bestraffande. I den tidning, jag läste stod det, att hans yttrande var sådant, att det icke kunde i tryck återgifvas, och där stod också omnämndt namnet på en annan tidning, som ej brukar vara just så synnerligen finkänslig i sina uttryckssätt, att ej ens den tidningen velat ordagrant återge hvad han yttrade. Jag antager då, att det icke var några vetenskapliga termer, han använde, ty jag tror ej, att de behöfva gömmas för ljuset.

Nu finnes det ju, som jag nämnde, en publik, inför hvilken talet får sin styrka, ju mera man kan ge åt orden en rå och grof form. Om det nu är sant, att den nämnde professorn nedlät sig till att ockra på detta sakförhållande, så är han enligt mitt förmenande värd sitt straff, han må vara vetenskapsman eller ej. Att de som veta, att de ha sin styrka i och genom att kunna gifva åt orden den gröfsta och råaste form det är möjligt, skola känna sig bundna af denna paragraf, förstår jag mycket väl, men huru denna paragraf kan stå i vägen för dem, som vilja framträda som vetenskapens och bildningens målsmän, kan jag ej förstå. Jag har haft den tanken om vetenskapsmännen, att de förfoga öfver vapen, som äro så skarpa och så blanka, att de ej skulle vilja orena dem med sådant, som denna paragraf bestraffar; och jag har haft den tilltro till sanningens egen segrande kraft, att jag tänkt mig, att alla, som anse sig som sanningens bärare, hvarken skulle vilja eller behöfva få sådana hjälptrupper lössläppta, som nu genom denna paragraf äro bundna. En motion i sådant syfte kan, åtminstone enligt mitt förmenande, icke förtjäna det namn af kulturmotion, som den föregående

Ang. ändrad lydelse af 7 kap. 1 § strafflagen.
(Forts.)

Ang. ändrad talaren ville ge den. Tvärtom synes det mig som om sanning-
lydelse af ens vänner, de må nu vara af de mest skilda åskådningar och
7 kap. 1 § tillhöra hvilket parti som helst, här skulle kunna mötas, när det
strafflagen. gällor att yrka afslag på en sådan motion som denna.

(Forts.)

Jag ber därför, herr talman, att af anförda skäl för min del få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Meurling förenade sig herrar *Gustafsson* i Mjölby, *Svensson* i Skyllberg, *Gustafsson* i Sjögesta, *Magnusson* i Salstad, *Peterson* i Kvisberg, *Andersson* i Höckerum, *Berg* i Staby, *Lundell*, *Danielsson*, *Sjöberg*, *Nilsson* i Linnås, *Bengtsson* i Häradsköp, *Räf*, *Jonsson* i Hökhult, friherre *Fleetwood*, *Andersson* i Resebo, *Nilsson* i Skärhus, *Jönsson* i Kvarnberga, *Erlansson*, *Henrikson*, friherre *Lagerfelt*, *Canell*, *Thavenius*, *Dahlgren*, *Nordström*, *Olsson* i Berg och *Carlson* i Herrljunga.

Herr Norlén: Herr talman, mina herrar! Jag har fäst mig vid den första punkten i utskottets yttrande.

Det heter här i utlåtandet:

»Då genom lagen den 28 oktober 1887, såsom förutsättning för straffbarhet i de i 1 och 2 §§ af 7 kap. strafflagen afsedda fall stadgades, att allmän förargelse skulle hafva åstadkommits, framhölls såsom stöd härför, att hvad som i dessa fall från statens synpunkt egentligen vore straffbart vore den fara för kränkning af andras religiösa känslor eller den förargelse för andra, som brotten medförde.»

Nu har motionären i slutet af sitt anförande påpekat, att djupa religiösa känslor och behof kunna förefinnas äfven hos personer, som betecknas såsom fritänkare, och det vill jag icke förneka. Däri kan han ha rätt. Skulle här bli fråga om en lagändring — och det är ju ifrågasatt, att strafflagen skall revideras — då torde väl också hänsyn tagas till denna paragraf för att få den moderniserad, men man får då icke lämna just detta ur sikte, att man verkligen behöfver ett skydd både för den enes och den andres religiösa känslor, så att dessa icke behöfva i det offentliga lifvet såras. Det är just detta, hvilket motionären i slutet af sitt yttrande vidrör, då han talar om dem, som beteckna sig såsom fritänkare, men som han, synes det mig, alldeles bortser ifrån, då det gäller de *andras* religiösa känslor. Jag tillåter mig citera ett yttrande af doktor Sven Hedin. Han säger: »Det är endast dumheten och råheten, som störa andra människors religiösa känslor.» Den strafflagsparagraf, här är fråga om, kan väl sägas utgöra ett mycket bristfälligt skydd i detta afseende, men saken lär icke upphjälpas genom att man tager bort helt eller delvis det lilla skydd, som finnes.

Nu har ju motionären i år bara yrkat att få bort uttrycket »Guds heliga ord» och det på den grund, att man icke kan veta

*Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)*

hvad som är Guds ord eller icke Guds ord, och i det fallet skulle vetenskapen ge svaret, och icke domaren, som i ett dylikt fall skulle komma att döma. Ja, då kan man här fråga sig: om vetenskapen i detta fall skall ge svaret, när kan man då vänta ett bestämdt svar på den frågan, hvad som är Guds ord, och när blir den saken klar? Motionären har anfört flera vetenskapsmän, hvilka påvisa åtskilliga ställen i bibeln, som icke skulle vara Guds ord. Man kunde ju också anföra flera andra vetenskapsmän af motsatt uppfattning. När det blir fråga om vetenskap, så förekommer, liksom på många andra områden, så förfärligt mycken humbug. Hvad som den ena dagen påstås vara vetenskapligt bevisadt, det kommer en vetenskapsman den andra dagen och påstår vara rena orimligheter. En professor yttrade en gång i en föreläsning, som jag åhörde: »Vetenskapen, den skall ni aldrig lita på!» Jag tror bestämdt han har rätt, ty någon enighet där tror jag knappast man någonsin kan ifrågasätta, särskildt då det gäller händelser, som ligga så långt aflägsat i tiden, som de, om hvilka det berättas i vår bibel. Jag skall ta ett exempel. Om den händelse ur vår svenska historia, som bär namnet »Tåget öfver Bält», låge två tusen år tillbaka i tiden, tror ni icke då, mina herrar, att vetenskapen för länge sedan skulle hafva förklarat den händelsen såsom fullkomligt orimlig och omöjlig?

Då nu motionären endast påyrkat strykandet af uttrycket »Guds heliga ord», så anser jag detta yrkande fullkomligt, eller i det närmaste fullkomligt, meningslöst, då det öfriga står kvar, hvarom ju icke heller vetenskapsmännen äro ense. Motionären själf har ju anfört ett par citat af vetenskapsmän, som vilja förneka, att Jesus någonsin existerat som historisk person.

Äfven från en annan synpunkt, som den föregående talaren har vidrört, måste man se denna fråga. Här synes bli fråga om frihet att få häda och gäckas med heliga ting. Om man nu vunne denna frihet, hvad skulle det egentligen medföra för nytta att äga den? Hvad skulle det medföra för nytta för vetenskapen? Skulle det egentligen befrämja folkupplysningen? Skulle folkuppfostran därpå vinna något, så att det uppväxande släktet blefve ädlare och i alla afseenden bättre, om man nu vunne denna frihet? Finns det verkligen något behof hos vårt folk af denna frihet? Det framträder ju en och annan individ, som kanske känner ett sådant behof af att få, så att säga, ett aflopp för en inre öfverfyllnad af råhet och fräckhet. Talrikast torde man väl finna dessa ibland de s. k. ungsocialistiska ligapojkarna. Men så träffar man äfven på en och annan dessutom, ja, såsom det förut har påpekats, ända upp ibland professorerna vid våra universitet.

Något egentligt behof af denna frihet tror jag icke alls förefinnes hos vårt folk. Men om vi nu skulle bifalla motionen — eller kanske i det här fallet reservationen — så skulle man däri genom hafva lämnat ett visst erkännande åt ett sådant behof.

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

Och skulle man det hafva gjort, så skulle man snart komma in på det område, där man saknar skydd mot sådana där utbrott, som djupt sára andra människors religiösa känslor. Då det, som jag nämnde, i allt fall är ifrågasatt en revidering af strafflagen, så torde man väl också i denna punkt få taga hänsyn till de olika kraf, som hafva framställts, och gifva paragrafen en sådan affattning, att den lämnar detta skydd både åt det ena och åt det andra hållet. Men då nu den frågan för närvarande icke föreligger, skall jag icke närmare yttra mig därom.

Jag endast ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Leander: Såsom motionären själf antydt, har man sökt utnyttja denna motion i likhet med en annan af herr Starbäck väckt motion i politiskt syfte. Man har nämligen åberopat dessa motioner såsom ett bevis för, att det politiska parti herr Starbäck tillhör skulle vara i färd med att afkristna vårt folk. Jag vill icke tro, att motionären, som är en omdömesgill och framsynt person, haft ett sådant syfte, men i alla händelser tillåter jag mig erinra om, att hans motion, såsom för öfrigt herr Starbäck själf angifvit, icke är en partimotion, utan står helt och hållet för hans egen räkning. Ett parti kan icke göras ansvarigt för hvad en af dess medlemmar gör och låter, i all synnerhet när partiet aldrig sökt att tvinga sina medlemmar in i sina åsikter i alla ting, Jag begagnar detta tillfälle att säga ifrån, att inom det politiska parti, herr Starbäck tillhör, finnes det många, som taga bestämdt afstånd från hvarje försök att rycka bort från vårt folk dess religiösa grundval, utan tvärtom, på samma gång som de söka motarbeta formalism och skenväsen, som intet ha med verklig kristendom att skaffa, vilja arbeta för, att sann gudsfruktan och goda seder måtte utbredas och befästas bland vårt folk, emedan de anse dessa ting vara ett bestämdt villkor, ja, den enda grundvalen för folkets hälsa och sanna lycka.

Hvad nu denna motion beträffar vill jag icke inlåta mig i någon teologisk diskussion med den ärade motionären — jag tror ej, att kammaren skulle bli uppbyggd däraf, äfven om herr Starbäck visat sig vara väl bevandrad icke blott inom naturvetenskapens område utan äfven inom teologiens, isynnerhet den negativa teologiens. Vi, som nu tro på en personlig Gud, äro ense därom, att denne Gud icke behöfver skydd af lagparagrafer — han reder sig dem förutan. Och samma är förhållandet med Guds ord. Det kommer säkerligen att hädanefter som hittills öfverlefva alla de angrepp, som göras mot detsamma. Men äfven om man nu själf hvarken tror på Gud eller på bibeln, så måste man taga hänsyn till andra personers tro och känslor. Om en person t. ex. hånar och smutskastar en annans tro, så måste den senare känna sig upprörd däraf, äfven om hans tro icke lider

någon skada däraf och den, som kastar smutsen, icke heller åstadkommer någon skada därmed. Nu äro Gud och bibeln för tusen och åter tusen människor det dyrbaraste af allt, och jag förstår icke, huru personer, som vilja gälla för att vara verkligen frisinnade, skulle kunna förmå sig att kränka andra och rent af föranleda lidande genom att häna det som är föremål för dessa människors tro. Å andra sidan finnes nog icke heller skäl att göra dem, som lasta och smäda heliga ting, till martyrer genom att ådöma dem straff — de lära nog icke afskräckas däri-genom från att afstå från dylikt förehafvande, utan kanske snarare tvärtom.

Ang. ändrad lydelse af 7 kap. 1 § strafflagen.
(Forts.)

På grund af denna min åsikt och min öfvertygelse i öfrigt, att kristendomen har en inneboende kraft och förmåga att så att säga hålla sig uppe i konkurrensen med allt annat, så har jag ingenting emot att omhandlade paragraf strykes i vår strafflag och, i enlighet med hvad herr Widén anfört i sin reservation, ersättes med bestämmelser, som bereda en persons religiösa frihet skydd för mot densamma riktad kränkning — och därpå går ju för öfrigt de båda öfriga reservanternas hemställan ut. Då jag emellertid delar herr Widéns åsikt, att denna motions formulering och kläm icke äro sådana, att en dylik hemställan kan göras i anledning af motionen, så har jag, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr Mörtsell: Herr talman, mina herrar! Utskottet har sett denna sak ifrån de troendes synpunkt, då det visat, att för en troende människa är oskiljaktligt förenade Gudsbegreppet och Guds heliga ord, ja för en troende människa står och faller allt i religiöst hänseende med Guds heliga ord. När i motionen framhållits, att vetenskapen icke vore i stånd att klargöra hit-hörande frågor, så innebär detta ingen nyhet. Om vi tänka på så stora auktoriteter som Kristus själf och aposteln Paulus, så hafva båda talat om ett slags vetenskap, som icke har rum för Gud och hans heliga ord, och sannerligen de hurra icke för den vetenskapen, och det gör icke jag heller!

I sammanhang härmed skulle jag vilja nämna, att det har funnits och finnes vetenskapsmän, verkligt framstående vetenskapsmän, som ha varit allvarligt religiösa. Jag kan som exempel nämna Carl von Linné, hvares historia också är allom väl bekant. Om man sedan tar upp denna fråga till betraktande: då vi se att dessa vetenskapsmän ha aktat religionen och kristendomen på grund af erfarenhet — och erfarenheten i denna fråga tycker jag åtminstone bör få ropa lika högt som vetenskapen — så vill jag söka påvisa några punkter ur erfarenhetens synpunkter. Om vi tänka på de många, många gamla män och kvinnor i vårt land, som ha lefvat ett religiöst kristet lif i all sin tid, varit laglydiga, arbetsamma och fromma och ha funnit i Guds heliga ord den

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

skatt, som gifvit innehåll åt deras lif, är det då på deras ålderdom den tack, som samhället vill gifva dem, att släppa lös hånet och gäckeriet öfver det, som varit dem så dyrt och är dem så dyrt och kärt — jag bara frågar? När vi vidare tänka på de många unga män och kvinnor, som redan i unga år äro afgjorda vänner af Kristi ord och ha funnit i Kristi tro och lära den kraft, som ger viljan styrka och för att nyttja skriftens ord — blir ett ljus på deras väg och en lykta på deras stig, är det då praktiskt från samhällets sida sedt att släppa löst hånet och gäckeriet öfver denna dyra egendom, som de så innerligt värdera? Ja, äfven här vill jag bara fråga.

Men det är en annan synpunkt, som ingen annan förut betonat, och det är det juridiska i denna sak. Hvad är det, som är grundvalen för vår strafflag, det hvarpå en dom skall grunda sig?

Är det på den skada, som den brottslige har gjort, hvad han har gjort för skada åt en annan eller samhället, är det därför uteslutande han straffas? Nej, visst inte! Visst äro alla ense därom, att vi basera våra straffdomar därpå, att en människa är moraliskt ansvarig, d. v. s. att den brottslige har släppt ut ur sitt inre något ondt, som åstadkommit denna onda gärning, och på grund däraf, att han handlat mot bättre vetande, kunna vi säga, att vi väntat något bättre af honom, och därför är han ansvarig. Följaktligen när en människa släpper ut hånet och gäckeriet ur sitt hjärta, handlar hon mot sitt bättre vetande, och det är något lika ondt och skadebringande, som om hon släpper ut något annat ondt, t. ex. tjufnaden eller mordlystnaden. Är icke hånet och gäckeriet från den sidan sedt straffbart, så är hvarken tjufnad, mord eller dråp något straffbart. Tänk, om här skulle väckas en motion att få bort straff för mord och tjufnad! Jag tänker, att icke många af herrarna skulle vilja rösta för den motionen, icke ens de 35 rösterna skulle väl därvidlag komma till synes! Följaktligen, om vi se saken från juridisk synpunkt, så är det klart, att hån och gäckeri måste stå under strafflagen.

Det har också framkastats det påståendet, att man icke hämmar råheten, hånet och gäckeriet med några lagstadganden. Man har härvid åberopat den gamla historiens vittnesbörd: Kristi kyrka var aldrig så lifaktig som då icke blott hånet fick rasa vildt utan äfven mord, förföljelser och blodsutgjutelser öfvades. Ja, då vill jag fråga: de, som nu vilja med denna motion få lössläppa hånet och gäckeriet, drifvas de härvid af verkligt intresse att få Kristi kyrka mer lifaktig? Nej, visst icke.

Jag vill också peka på en annan sak. Motionären anförde i sitt yttrande, att vi måtte visa oss toleranta, när det gällde denna fråga. Ja, för all del. Det är icke länge sedan denna kammare var så tillmötesgående mot människor, som äro känslösa för kristendomen, så att de icke ens vilja bli stötta af kristen-

domens sanningar, då de skaffa sina anhöriga till grafven. Då vill jag säga här, att då böra dessa människor i sin ordning visa sig toleranta mot de kristnas känslor och lifsåskådning, så att de kristna slippa bli stötta af det råa hånet och gäckeriet.

Och till sist en sak. När reformationen infördes i vårt land, så vill jag erinra mig, att det stod i riksdagsprotokollet från 1527 vid riksdagen i Västerås, att Riksdagen beslutade, att »evangelio skall läsas i allo svensko hem». Så var det då. Sannerligen efter mitt sätt att se, så kastar *den* en mycket tvifvelaktig ära öfver en stor del af vår tids s. k. upplysning, som kommit fram med en sådan motion som den här föreliggande.

På grund af hvad jag här anfört, skall jag be att få yrka afslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Byström: Herr talman! Jag vill blott säga några få ord rörande den föreliggande lagparagrafen. Vi veta, att äfven denna lagparagraf är ett mänskligt verk likasom de flesta öfriga paragrafer i vår svenska lag, och det är möjligt, att äfven *den* sålunda kan behöfva undergå någon förändring. Jag menar därför, att man icke bör taga på sig en alltför stereotyp min, när det gäller tanken att möjligen ändra denna paragraf, så att den må bli mera passande för nutidens kraf och förhållanden. Men om den tills vidare får stå kvar, är det ju troligt, att de, som vilja håna och smäda, kunna ha utrymme nog till att göra det ändå, och skulle den komma att tagas bort, så lär väl icke kristendomen eller den heliga skrift gå under för detta, utan de komma väl att reda sig i alla fall. Men hvad jag särskildt ville nu framhålla är, att jag icke kan gilla den motion — särskildt icke hvad motiveringen angår — som motionären framburit. Han har i sitt anförande visserligen icke mycket sysslat med hvad han sagt i motionens motivering. Antagligen tycker han, att motiveringen är så underhållig, att han icke vågar vidröra den i debatten.

Jag har tyckt, att herr Starbäck i allmänhet varit en snäll gosse, men den omständigheten, att han väl mycket blifvit en lärjunge till en professor i Lund, hvars ord i religiösa frågor äro högst beklagliga, har gjort, att han afvikit från de spår, där man skulle vilja ha honom. Hvad angår de synpunkter, motionären framställt, så är det klart, att kristendomens bekännare icke kunna gå med herr Starbäck. Detta är alldeles omöjligt. Han måste därför ha öfverseende med oss andra, som icke kunna gilla hans uppfattning. I afseende på inspirationen måste vi anse hans uppfattning oriktig, äfven om vi skulle kunna gå med på den i den mening, som den framställts af en svensk biskop, och hvaraf ett citat föreligger i motionen. Ej heller läran om inkarnationen, som är så viktig för den kristna trosåskådningen, vilja vi släppa. Han framhöll och klandrade äfven andra läror, som anses vara af sådan vikt för kristendomen, att om de toges bort, detta skulle

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

verka på samma sätt, som om en läcka uppstode i en farkost, denna läcka kan vara nog att förstöra hela farkosten. Jag har därför velat inlägga en bestämd gensaga mot det sätt, hvarpå herr Starbäck framställt dessa förhållanden i sin motion.

Men jag kan å andra sidan icke gifva de herrar rätt, som så aggressivt angripit vetenskapen. Det finnes, som vi veta, bland världens yppersta vetenskapsmän äfven de, som äro varma anhängare af kristendomen. Det finns naturligtvis också vetenskapsmän med en aldeles motsatt åskådning.

Herr Starbäck talade om den »idisslande haren», och att därom både skrifvits och talats mycket på en del håll äfven af sådana som sätta d:r framför sitt namn. Om någon vill forska ut detta, så är det väl intet ondt däri. Vetenskapsmännen forska ofta i ämnen, som äro så små, att vi andra vanliga människor knappast kunna begripa, hvarför de göra det, men de göra det i alla fall.

Jag har, herr talman, med detta velat säga, att jag anser, att vetenskapen har en stor och hög uppgift. Man bör icke taga för gifvet, att den går stick i stäf mot den kristna tron. Jag tror, att vetenskapen mer och mer kommer att mer och mer stämma med bibelns utsagor och den kristna tron. Om de båda för närvarande skulle stå på krigsfot med hvarandra i vissa afseenden, så kommer nog den tid, då de skola stämma öfverens. Den amerikanske författaren Talmage säger, att kristendomen har sina instrument stämda. Vetenskapen håller på att stämma sina. Snart nog bli de båda öfverens, och då skola de tillsammans uppstämma ett härligt lof till kristendomens höga och heliga sanningar. Det kan ju hända, att detta snart blir en verklighet.

Herr Berggren: Herr talman! Jag skall icke onödigt taga kammarens tid i anspråk, då jag egentligen icke har några nya synpunkter i denna fråga. Jag hade egentligen icke heller tänkt begära ordet, då jag förut instämt med herr Meurling.

Motionären har nu yrkat, att uttrycket »Guds heliga ord» borde utgå ur 7 kap. 1 § strafflagen. Såsom skäl härtill har han hufvudsakligen framhållit, att detta begrepp »Guds heliga ord» vore från lagskipningssynpunkt så obestämdt, att man vid tillämpningen af detta lagrum kunde råka i den största villrådighet. Jag vill nu icke yttra mig om, huruvida han härutinnan har rätt eller icke. Däremot vill jag bestämdt framhålla, att om paragrafen finge det innehåll, som motionären föreslagit, så skulle i alla fall denna obestämdhet kvarstå, ty det, som gifver begreppen Gud och sakramenten deras innehåll, är intet annat än Guds heliga ord. Om detta begrepp skulle frånskiljas, så hade man lämnat den fasta marken och sväfvade ut i rymden, och man komme vid lagskipningen att befinna sig i lika stor

eller större ovisshet än förut. Det är detta lagutskottet velat framhålla.

Medan jag har ordet, skall jag tillåta mig att göra ett par användningar mot hvad motionären här yttrat i sitt anförande. Han sade, att lagutskottet åsyftat att bereda ett skydd endast för svenska kyrkans trosbekännare, ett skydd endast för dem, som tillhöra statskyrkan. Jag kan då försäkra honom, att en sådan uppfattning icke gjort sig gällande inom lagutskottet, och jag kan omöjligt läsa dess motivering så, att jag får fram denna tanke. Detta uttalande får alltså stå för hans egen räkning.

Vidare har han sagt, att herr Thyréns värtaliga anförande förra året hade den verkan, att det vände upp och ned på kammarens sunda omdöme. Det var ju intet vackert omdöme om kammarens sunda förstånd. Men jag tror, att kammaren, vare sig anförandena här äro mer eller mindre värtaliga, nog förstår att skilja på hvad som är rätt och icke rätt. För öfrigt förefaller det mig underligt, att motionären framhållit detta. Det skulle ju kunna inträffa, att motionärens anförande hade den verkan, att motionen bifölles. Jag undrar, om han då skulle säga, att detta berodde på hans värtalighet.

Nu är jag ense med dem, som sagt, att de kristna och de kristnas Gud icke behöfva något lagskydd. Men jag tror det är af vikt, att samhället från sin synpunkt har ett sådant skydd. Det är nämligen icke betydelselöst, huruvida samhället ställer sig likgiltigt eller icke i afseende på religionen, Gud och andra heliga ting. Om samhället skulle ställa sig på den ståndpunkten, att det ansåge detta såsom privatsaker, så menar jag, att samhället skulle ha glidit ganska långt utför.

I en särskild reservation har herr Widén uttalat sin åsikt i föreliggande fråga. Jag får uppriktigt säga, att jag icke fattar den i reservationen uttalade meningen. Han säger, att en persons religiösa frihet bör skyddas mot hån och smädelse. Ja, detta kan ju i och för sig vara riktigt, men jag vet icke, huru ett sådant skydd skulle kunna åstadkommas genom lag, och därför kan jag för min del icke ställa mig på den ståndpunkt, där reservanten står.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Motionären har ju i sitt långa och intressanta anförande på ett enligt min uppfattning vackert och personligen känsligt sätt angifvit de kulturella synpunkter och behof, som verkligen ligga bakom denna motion, och jag tror icke, att någon af kammarens ledamöter annorlunda än med den största aktning följt hans anförande. Jag skulle vid sådant förhållande icke behöfva yttra så många ord, hade icke heller tänkt att göra det, men skall med anledning af debattens utflykter

Ang. ändrad lydelse af 7 kap. 1 § strafflagen.
(Forts.)

Ang. ändrad
ydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

dock som reservant be att få säga ett par saker för att återföra ämnet till hvad det gäller.

Att något här skall stå i strafflagen ha alla medgifvit, och det är också den moderna strafflagstiftningen på det klara med. Men frågan är hvad som skall straffas, frågan är, om angrepp på dogmerna såsom sådana skall straffas eller om angrepp på den personliga religiösa friheten skall straffas. Ingen strafflag bör enligt moderna begrepp innebära möjlighet till bestraffning af annat än det, som riktar sig mot en *persons* frihet och rättsfär i allmänhet. På samma sätt är det riktigt, när det gäller en persons religiösa öfvertygelse, att han genom strafflagen skyddas för att blifva kränkt med hänsyn till sin religiösa frihet. Men detta är *en* sak. En annan sak är, om angrepp på dogmerna såsom sådana, på en religiös »lära», bör beläggas med straff. Herr Byström fällde ett riktigt ord om »mänskligt verk». Det äro just trossatserna i ofantligt hög grad, och dock drabbas nu angrepp på dessa mänskliga uppfattningar af straff.

Under kristendomens första tider uppträdde statsmakten på det grymmaste sätt mot de kristna och deras sedeläror, men kristendomen växte sig genom dessa förföljelser allt starkare. Då de härskande ej längre kunde stå emot denna mäktiga rörelse öfvergingo de själfva till densamma. På detta sätt blef kristendomen statsreligion. Därmed följde ock kristendomens förfall. En särskild skapelse af denna omhvälfning var religionsbrotten. Statsmakten var van att straffa, och efter det den förut förföljt de kristna, förföljde den sedan dem, som vågade sätta sig emot statsmaktens kristendom, de på ekumeniska eller andra möten antagna dogmerna. En sinnebild, en lysande sinnebild häraf ha vi i medeltidens kättarbål, och jag är öfvertygad att om den officiella religionens talemän, som föra ett så högt språk här i kammaren,ingo obundna af de lagar, som nu skydda medborgare mot kroppslig misshandel, gå på, som de önskade, så skulle vi snart komma tillbaka till kättarbålen, och herr Starbäck skulle kunna då få det ganska hett en vacker dag.

De religionsbrott, som ännu stå kvar i vår lag, äro de sista slocknande resterna af dessa kättarbål och ingenting annat. Det är icke värdt att här försöka påstå, att de religiösa statsdogmerna, som tillkommit på det mest ensidiga sätt, skulle behöfva mera straffskydd än enskilda religiösa dogmer eller andra läror: sociala läror, ekonomiska läror och vetenskapliga hypoteser. Allt detta är saker, som böra få kländras huru mycket som helst, enligt min uppfattning och oafsedt all förargelse det kan uppväcka hos dessa lärors anhängare, men man får icke kränka någons *personliga* frihet. Ty detta blir en helt annan sak än enbart angrepp på någon af dessa primitiva satser, hvilka äro dömda att förr eller senare gå bort eller förvandlas. Om man därför angriper en sådan sats är man i sin fulla rätt.

Detta kan, såvidt det rör statskristendomens dogmer, icke annat än lända den verkliga kristendomen till gagn, ty på detta sätt skulle den officiella vrångbild, som här kallas kristendom, tvingas att återgå något till sitt ursprungliga väsende. Men dit kommer den aldrig, så länge staten med strafflagen slår vakt omkring statsdogmerna. Kristendomens sanna väsen och lif kunna endast komma till utveckling genom ett vandrande i motsatt riktning. Om strafflagen endast sökte rikta sig mot angrepp på den religiösa friheten, men lämnade dogmerna åt sitt värde, skulle det religiösa lifvet kunna lättare gå tillbaks till sin urkälla, men förr sker det aldrig.

*Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)*

Huru förhåller det sig nu egentligen med dem, som här uppträda och tala om statens och landets afkristnande? Försöka de i det verkliga lifvet, försöka de uti politiken göra gällande denna kristendomens verkliga lära, som de tala så mycket om? Jag upprepar här den fråga, jag en gång förut framställt i kammararen, nämligen hvad var Kristi lära? Jo, han predikade, att man skulle vårda sig om publikaner och syndare, om dem, som förnedra sig, om dem som arbeta tungt, om fattiga och olyckliga. Men man ser, att alla dessa som tala om samhällets afkristnande och som vilja ha straff för angrepp mot dogmerna, dessa dåliga, tvifvelaktiga och omtvistade dogmer, att de, när kraf föras fram i samhället om att man i någon mån skall närma sig detta kristna ideal och i någon mån företaga vandringen mot det tusenåriga riket, som de första kristna gjorde, öfverallt äro att finna bland dem, som säga absolut nej till dessa kraf. De ställa sig allra mest kraftigt till stöd för de rika och mäktiga, för de stora penningmännen och kapitalisterna gent emot de fattiga, de betryckta. Det är ett oerhördt hyckleri, som man här gör sig skyldig till, när man, på sätt från vissa håll skett, gått till angrepp mot herr Starbäck och den af honom väckta motionen. Icke hos alla, men hos många beror detta säkerligen på obekantskap med hvad saken verkligen gäller. Jag vill sålunda gent emot herr Mörtsell säga, att hans anförande just visar, att han på denna punkt icke förstätt saken, han, som påstod, att herr Starbäck i sin motion gått fram på okunnighetens väg. Detta visar, att han missförstått, att han icke begripit den stora kulturella fråga, som verkligen ligger bakom dylika framställningar.

På grund af hvad jag nu tillåtit mig yttra, hemställes om bifall till den af mig m. fl. afgifna reservationen.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Jag skulle visserligen icke ha behöft begära ordet i denna fråga, då jag ganska utförligt redogjort för min ståndpunkt i den af mig afgifna reservation, som finnes bifogad utskottets betänkande, och detta så mycket mindre, som jag i själfva verket icke har det ringaste emot ett bifall till det yrkande, som här framställts till förmån

*Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)*

för herrar Lindhagens och Åkermans reservation. Den är visserligen icke ordagrant precis lika med det uttalande, jag gjort i min reservation, men det är ju i hufvudsak dock alldeles desamma. Jag har emellertid, på det att ett sådant yrkande här må vara framställt, begärt ordet för att göra det yrkande, hvar till min reservation kan gifva anledning, nämligen yrkandet om bifall till utskottets hemställan, men med ogillande af motiveringen.

Jag anser nämligen, — och det utvecklade jag redan i fjol — att det sant religiösa intresset ovillkorligen kräver en ändring af strafflagens bestämmelser i fråga om religionsbrott. Det är alldeles oriktigt att klassificera dessa brott såsom religionsbrott, d. v. s. brott mot religionen. Det kan icke undgås, att detta föranleder till att en viss missuppfattning om den rätta karaktären hos dem gör sig gällande, såväl hos allmänheten som hos de domstolar, hvilka skola tillämpa lagen. Det kan icke hjälpas att en oriktig benämning på ett brott har inflytande äfven på lagtillämpningen. Detta förhållande kommer vidare nödvändigtvis att medföra en reaktion, en reaktion, utaf hvilken vi dagligdags se utslag och som i själfva verket är ytterst skadlig för religionen och den sanna religiositeten. Det motverkar i stället för att gagna dem. Det blir således en verkan, som i det stora hela utgör motsatsen till den man trott sig kunna åstadkomma.

I själfva verket erkändes detta också i fjol här i Andra kammaren, så väl af kammaren genom dess beslut som först och främst af den talare, hvilken egentligen formulerade detta beslut, men hvilken i dag icke är tillstädes. Det erkändes, säger jag, äfven af honom, att dessa brott borde flyttas till annan plats i strafflagen och klassificeras annorlunda än hvad nu är fallet. Den formulering han gaf åt sitt yrkande skilde sig visserligen i någon mån ifrån det, som af mig gjordes i fjol, och som jag åter upptagit i den af mig i år afgifna reservationen. Detta beror på att han, med allt erkännande af att det icke vore tillfredsställande som det är, i alla fall ville i hufvudsak stå kvar på väsentligen samma ståndpunkt som nu, fastän brottet flyttades till ett annat kapitel i lagen. Min reservation då, liksom reservationernas i år, gå däremot väsentligen ut på att saken bör tagas upp till fullständigt skärskådande, därvid bör ses till, huru mycket öfver hufvud taget kan bibehållas af detta brotts nuvarande karaktär och innehåll, icke bara en förflyttning af detsamma till ett annat kapitel i strafflagen, till frihetsbrottskapitlet. Jag kan icke inse annat, än att det vore en förmån att taga denna fråga så vidsträckt. Sedan beror det ju på hvad lagstiftaren kommer med i detta hänseende.

Jag kan därför omöjligen vara med om den motivering, som utskottet gifvit, och som väsentligen pekar på att allt är bra som det är. Jag har, som sagdt, ingenting emot ett bifall till det yrkande på skrifvelse, som här framställts, ty det går

samma väg, som jag vill att man skall gå. Å andra sidan vill jag till slut säga, att jag anser, att man icke kan ta motionen, därför att den är ofullständig. Äfven om motionären finge sin vilja fram, skulle det kunna inträffa nära nog samma missförhållanden, som dem han klagat öfver. Ty det hufvudsakliga af paragrafen står i alla fall kvar. Något yrkande om bifall till motionen har ju för öfrigt här icke framställts.

Jag skall tillåta mig, herr talman, för att ett yrkande på grundval af min reservation må komma fram, att yrka bifall till utskottets hemställan, men med ogillande af motiveringen.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Jönköping och *Ersson*.

Herr Ström i Transtrand: Herr talman, mina herrar! Till en början skall jag be att få gifva motionären det erkännandet, att han i sitt anförande här i dag uppträd på ett sätt, som jag för min del icke kan annat än gilla särskildt därför att han har uttalat sin åsikt utan att på något sätt klandra eller smäda någon annan, som vågar hysa en annan åsikt. Det är icke alltid man i denna kammare varit i tillfälle att få höra sådana uttalanden, utom tvärtom flera, gående ut på personliga utfall, hvilket jag icke kan gilla. Oaktadt jag således i denna frågan har en helt annan åsikt än den motionären uttalat, så kan jag dock icke annat än gifva honom ett varmt erkännande för det sätt, hvarpå han uttalat sig här i dag.

Jag skall nu icke inlåta mig på, huruvida ett sådant skydd, som i den omtalade paragrafen afses, är behöfligt eller icke för vare sig Guds ord eller en kristens religiösa åskådning. Jag tror för min del, liksom en föregående talare här förut framhållit, att hvarken Gud eller Guds ord i själfva verket behöfva något sådant skydd.

Jag skall icke heller på något sätt ingå uti en pröfning af hvad som verkligen kan vara Guds ord eller icke Guds ord i bibeln. Däröfver må de lärde tvista, och när de sedan lagt fram verkliga bevis för sina framställningar, må vi böja oss därför och vara tacksamma för det de gifvas oss såsom ett verkligt godt. Jag skall endast tillåta mig att se saken från min sida, från lekmannasynpunkt.

Jag vill då säga, att jag betraktar bibeln såsom en helig bok, ty säga hvad man vill om ett och annat, som där finnes, och som icke äger tillämpning på vår tid, så tror jag dock, att man i alla fall hellre än att gäckas med bibeln bör följa Luthers råd att »böja sig och lyfta på hatten för den» — det var andra tider då. Här vidrördes af en talare förra året under diskussionen om denna fråga något ställe ur Moseböckerna, och han ville därmed bevisa, huru orimligt det vore, om man betraktade bibelns

*Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)*

Ang. ändrad
delse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

ord i dess helhet såsom Guds ord. Men, som sagdt, bibeln är i alla fall för mig en helig bok. Att skilja på Gud och Guds ord och sakramenten, såsom motionären här gjort, det är, enligt mitt förmenande, fullkomligt oriktigt. Om man nu icke vill godkänna såsom Guds ord allt, som står i bibeln, så kan man dock icke bestrida, att där finnes mycket, som äfven granskare erkänna såsom Guds ord. Om nu i den ifrågavarande lagparagrafen skulle uteslutas orden »Guds ord», så hade man därigenom ställt Guds ord på ett lägre plan än Gud och sakramenten, som dock i alla fall, såsom utskottet äfven säger, äro en del af Guds ord.

Nu kan man nog göra den anmärkningen mot bibeln, att där finnes mycket, som icke är Guds ord, och att därför döma den, som uttalat sig smädligt eller föraktfullt om detta, för smädelse, kan väl icke vara riktigt.

Herr Lindhagen erinrade flera gånger eftertryckligt, att man ville angripa dogmerna. Ja, man kan ju angripa både dogmer och de ställen i bibeln, som man nu på grund af forskningar vill bevisa icke vara Guds ord. Dylika granskningar betraktas ingalunda såsom smädelse. Den vetenskapliga forskare, som bevisar och på ett städadt sätt uttalar sig såväl om dogmer som om åtskilligt annat i bibeln, blir ju icke straffad. Jag kan därför icke finna, hvarför det är så nödigt, att smädligt och föraktfullt uttala sig om vare sig det ena eller andra i bibeln. Man har ju rättighet att hafva sin uppfattning om det ena eller andra, att uttala sig därom och att granska och korrigera. Därför behöfver det icke blifva smädande på något sätt. Det är särskildt denna sak, som synes mig vara det förnämsta här, nämligen att hvar och en har full rättighet till en tillbörlig granskning utan att därför drabbas af något straff, men det föraktfulla och smädande kan och bör ju undvikas. Det är icke någon nödvändighet, och under sådana förhållanden kan jag icke finna, att det är nödvändigt att bifalla den ifrågavarande motionen.

Såsom jag i början af mitt anförande nämnde, är jag icke så viss på att ifrågavarande paragraf i sin helhet behöfver stå kvar, men därom är nu icke fråga. Och då så icke är, så kan jag icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Herrar *Bosson* och *Camitz* instämde häruti.

Herr *Petersson* i Dänningelanda: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af utskottets vice ordförandes yrkande om bifall till utskottets hemställan med afslag å motiveringen.

Då jag deltagit i utskottets beslut, skall jag bedja att få yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Herr Räf: Herr tälman! Då två föregående talare indragit denna fråga på partipolitikens område men icke erhållit något svar därå, skall jag bedja att få säga några ord.

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.

Forts.)

Såsom Andra kammaren vet, har dess majoritet år efter år sökt att plocka bort både det ena och det andra kristliga fä-tet för det svenska folket. Och om vi närmare betrakta de motioner, som på ifrågavarande område framkommit, skola vi nödgas medgifva, att dessa motioner kommit från hvad man kallar vänsterhåll. Dessa motioner hafva vidare i allmänhet varit så beskaffade, att de mera moderata och i synnerhet de kristligt sinnade af vänstern icke velat framkomma med dem, utan de hafva kommit från den yttersta vänstern och hafva då varit synnerligen skarpa, samt liksom äfven denna motion riktat sig mot mycket väsentliga punkter i den kristna tron. De motioner, jag nu afser, hafva vanligen blifvit afstyrkta af vederbörande utskott, därvid emellertid en del medlemmar af utskottet reserverat sig till förmån icke för hela motionen utan, såsom herr Starbäck sade, för motionens *syfte*. Då saken sedermera förekommit i kammaren, hafva vissa talare visserligen icke sagt, att de kunna godkänna hela motionen men likväl förklarar sig instämma i motionens *syfte*. Och resultatet har vanligen blifvit, att Andra kammaren icke heller godkänt motionen utan endast dess *syfte*. På detta sätt har Andra kammarens majoritet åkt med icke *hela* vägen utan endast ett *litet stycke* af vägen i sänder. Och vi finna, att på ifrågavarande område har Andra kammaren på detta sätt under de senare åren åkt iväg ett *långt stycke*. Jag skulle kunna påpeka åtskilliga sådana frågor, beträffande hvilka vi äfven under den nu pågående riksdagen på detta sätt åkt med ytterligare ett *litet stycke*. Det har någon gång roat mig att i och för de politiska föredrag jag hållit å landsbygden studera kammarens protokoll i detta hänseende. När man då ställer tillsammans det ena med det andra, som i detta fall förekommit under flera år, så blir det rätt mycket.

För den händelse man vill förneka riktigheten af detta beder jag få hänvisa till Riksdagens bibliotek. Där stå alla dessa handlingar upptagna, och där kunna vi alltså öfvertyga oss om mina uppgifters riktighet.

Men det finnes också något annat, mina herrar vänstermän, hvilka nu indragit denna fråga på det politiska området, som karakteriserar dessa vänsterns åtgärder i kristendomsfrågor eller religiösa frågor, och det är vår svenska tidningspress. Den anser jag nämligen icke vara så alldeles oskyldig i afseende på partipolitiken inom denna kammare. Jag skulle vilja rekommendera för herrarna att grundligt undersöka den svenska vänsterpressen. Vi kunna ju, såsom justitieministern en gång yttrade, börja med Brand, sedan taga tidningen Fäderneslandet och därefter gå hela raden uppför, till dess vi komma upp till Dagens

Ang. ändrad lydelse af 7 kap. 1 § strafflagen. (Forts.)

Nyheter eller litet stycke till. Därefter börjar nämligen en något bättre ton. Och beträffande de tidningar, som stå på högerns sida, trotsar jag, att någon skall kunna uppvisa maken till hvad vi uti ifrågavarande afseende finna i vänstertidningarna.

Och härmed öfvergår jag till själfva motionen. Det är nu så, att en af liberala samlingspartiets, för att tala med Dagens Nyheters språk, allra främste män, som hafva motionerat om, att ur 7 kap. 1 § strafflagen skulle borttagas orden: »Guds heliga ord». Det behöfver väl icke i denna församling påvisas, till hvilka konsekvenser det skulle leda på hela den öfriga lagstiftningens område — på kyrkolagens, på grundlagens, på strafflagens och på många andra lagars — om vi bifalla denna motion.

Nu säger motionären, att närmaste orsaken till motionens framkomst skulle vara, att professor Wicksell icke blef alldeles ostraffad, därför att han uti ett föredrag här i Stockholm begagnade ett så groft språk, att det icke kunde återgifvas i tryck af ens stockholmspressen. Motionären begär nu därför, att orden »Guds heliga ord» skulle borttagas. Det tyckes vara ett ganska besvärligt uttryck, det där »Guds heliga ord», och det kan väl hända, att ifrågavarande uttryck är besvärligt för kristendomens motståndare. Om de blott kunde få bort dessa ord, så kunde de sedan i kulturellt afseende reformera på många områden. Jag vill emellertid hemställa till kammaren, om det kan vara skäligt utplåna uttrycket »Guds heliga ord». Hvad är det som sedermera bestämmer lagparagrafens nästa ord sakramenten? Och hvad är det som sedermera bestämmer det nästföregående ordet eller begreppet Gud? Vi skulle öfver hufvud taget icke veta något bestämdt i dessa för oss allra viktigaste saker. Och skola vi vänta, till dess herr Starbäck och hans lärda kamrater blifva fullt öfverens om ett vetenskapligt uttryck för ifrågavarande sak, så tror jag, att vi skulle få *dö utan Gud*. Ty så länge skulle det nog komma att dröja.

Vidare talas det nu för tiden så mycket om intresse för småfolket i landet. Jag fruktar emellertid, att man genom att utplåna uttrycket »Guds heliga ord» skulle göra småfolket mycket stor skada. För min del tror jag, att småfolket i allt fall mycket respekterar äfven andliga värden. Däremot kan det hända, att en och annan af kammarens ledamöter icke, för att använda ett så mildt uttryck som möjligt, lika högt uppskattar dessa andliga värden. Är det fråga om att bevilja ett anslag på 200,000 eller 300,000 kronor, så tyckas alla förstå, att det är mycket, och uppgår det till 1 million kronor, blir saken ännu mera påtaglig. Då vi däremot sysselsätta oss med äfven höga *andliga* värden, så är det märkvärdigt, huru litet, jag vill icke säga intresserad man är, men huru litet man i allt fall förstår att uppskatta dessa andliga värden. Jag undrar om icke denna uppskattning äfven i föreliggande fall är alldeles för låg. Vi hafva nog litet hvar

af oss kändedom om den bön, som en moder ofta ber tillsammans med sitt »småfolk»: »Gud, som hafver barnen kär». Men hvad är det, som bestämmer för en moder hvad som är Gud? Jo, det är »Guds heliga ord». Och våra missionsvänner, som såväl söndag som mången hvardag samlas i våra missionshus och i våra kyrkor för att bedja till den Gud, som t. o. m. är fastställd i vår grundlag, hvart skulle det taga vägen, om vi för dessa toge bort begreppet »Guds heliga ord»?

Ang. ändrad lydelse af 7 kap. 1 § strafflagen.
(Forts.)

Det är klart, att jag i detta småfolks — och många andras intressen, ställer mig helt och hållet emot motionen. Och då dessutom den kristna religionen är grundlagsenligt fastställd såsom statsreligion, och Kristus själf kallar gamla testamentets skrifter »Guds ord», så bör det vara alldeles oförgrifligt och klart, att jag bestämdt motsätter mig herr Starbäcks motion, hvarför jag härmed också ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i See: Jag begärde ordet med anledning af den siste talarens yttrande. Jag kan icke gilla åtskilligt i hans resonemang. Men jag ville också säga ifrån för kammarens ledamöter, att, beträffande min ställning till den kristna religionen, till Guds heliga ord och sakramenten och allt hvad därmed hörer tillsammans, är jag af alldeles samma uppfattning som den siste ärade talaren och står på samma religiösa grundval som han. Jag kan emellertid icke, såsom jag sade, gilla allt, hvad han yttrade.

I fråga om det resonemang han förde om de motioner, som uti ifrågavarande riktning framförts från vänsterhåll, vill jag säga ifrån, att jag icke underskrifvit någon af dessa motioner. Men jag bekänner också, att jag har röstat för hvad som igenom dessa motioner framförts i syfte att utreda frågan om en omarbetning af ifrågavarande lagparagraf. Jag är af den uppfattningen, att någon bestämmelse böra vi hafva på detta område, så att hån och smädelse och dylikt kunna på något lämpligt sätt bestraffas.

Men såsom här förut har vidlyftigt framhållits, är ifrågavarande paragraf nog icke lämpligt affattad, sådan den nu är, hvarför jag varit med om en omarbetning.

Jag sade, att jag icke skrifvit under någon af motionerna. Men min innersta tanke har varit, att jag för min egen del skulle hafva kunnat motionera om denna paragrafs afskaffande eller omarbetning — jag har dock icke sett mig kompetent därtill — men det skulle i så fall hafva blifvit med en helt annan motivering, än de som följt de motioner, hvilka hittills hafva framburits.

I fråga om det religiösa, om kristendomen och om bibeln och allt, som därmed sammanhänger, stå nog herr Starbäck och jag ganska skarpt mot hvarandra. Detta utesluter dock icke, att jag vill hafva en omarbetning af denna paragraf. Ty min fulla

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

öfvertygelse är, att kristendomen, den sanna och verkliga kristendomen, *den* afskaffas icke genom lagparagrafer och *den* införes heller icke genom lagparagrafer och den äger icke heller sitt bestånd genom strafflagsparagrafer, utan den har att gå fram, såsom förut här yttrats, genom sin egen lifskraft i konkurrensen.

Medan jag har ordet, skall jag också be att få yttra mig med anledning af hvad herr Lindhagen sade i sitt anförande därom, att, för det fall de, som här i dag hafva talat för utskottets förslag och stått på kristendomens sida, skulle hafva fått sin vilja fram — jag kommer icke alldeles ihåg ordalagen, men han sade något i den vägen — »kanske vi snart skulle komma tillbaka till den tidens ordning, då vi hade kättarebål igen». Med anledning häraf vill jag taga dem i försvar, som i dag talat för utskottets försvar. Jag tror nog icke, att de skulle hvarken vilja eller önska få oss dithän i samhället. Oaktadt jag varmt sympatiserar i religiöst afseende med dem, som talat för utskottets förslag, anser jag dock icke lämpligt, att man har vare sig de straffsatser, som i denna paragraf finnas, eller de bestämmelser, som i öfrigt finnas, *oförändrade* kvar, utan jag anser, att någon ändring bör ske. Därför har jag också röstat för de reservationer, som hafva afsett en utredning om ändring af lagparagrafen. Jag röstade i fjol till förmån för herr Widéns reservation. Och jag står i dag på samma ståndpunkt.

Herr Branting: Herr talman! Sedan vi förut hört en talare, som uttryckte sin mening beträffande den föreliggande frågan på det sätt, att herr Lindhagen, med all rätt, har kunnat framföra den åsikt, att man talade väsentligen, mer eller mindre omedvetet, i hyckleriets tecken, så få vi nu till sist höra herr Räf, som gjorde politik af denna fråga och visst ansåg tillfället synnerligen lämpligt att här hålla ett litet tal, som kunde göra sin lilla nytta ute vid landstingsmannavalen. Det tycker jag för min del är ett ganska underligt sätt af en person, som uppträder med de religiösa later, som herr Räf ju här gör och som han vid alla tillfällen för till togs.

Han klandrade emellertid dem, som föra fram religionsfrihetsfrågorna, och fann betecknande att dessa frågor alltid hafva kommit från vänsterhåll. Ja, jag får säga, i olikhet med den ena och andra talaren, som här yttrat sig och försvarat saken men på det starkaste fritagit sig och på samma gång sitt parti från all besmittelse i dessa ting, att jag för min del anser det vara en ära för vänstern, att den fört fram religionsfrihetstanken på de olika områden, där denna ännu behöft framföras i svenska Riksdagen. Vi befinna oss ju i en stor historisk utveckling, som går i den riktning, att dessa gamla s. k. religionsbrott blifva mer och mer utmönstrade ur det allmänna föreställningssättet såsom straffvärda, och att strafflagen så småningom också följer efter i

sitt betraktelsesätt af dessa ting. Det visades i den debatt, som i fjol fördes om dessa förhållanden, huru det gått steg för steg att dels kunna mildra straffen och dels att inskränka området, där öfver hufvud taget något straff kunde komma i fråga. Nu är endast meningen att fortsätta på den vägen fram till en fullständig tankefrihet, där det är tillåtet att kritisera och att angripa andras åsikter, utan att — jag måste säga det — man på minsta sätt har rättighet att fordra af angriparen något närmande till dessa åsikter, ödmjukt med hatten i hand; men endast på så sätt får man röra vid dem, efter åtskilligas mening. Här har visserligen icke den grundsatsen alldeles direkt uttalats, men det ligger bakom de flesta talarnas anföranden, att de hafva velat säga, att, såsom en talare citerade i början af debatten, det endast kan vara dumhet och råhet, som kan vilja störa andras religiösa känslor. Följden utaf denna utgångspunkt, denna felaktiga utgångspunkt enligt mitt förmenande, har blifvit den, att man velat göra gällande, att de, som yttra sig på sådant sätt, att andras känslor reagera, *måste* göra det på grund af en inneboende råhet, som söker sig utlopp. En utaf talarna, herr Norlén, tog sig till och med friheten att mot en frånvarande man, en efter nu gällande lag dömd man, professor Wicksell i Lund, utslunga det tillmåle, att *han* måste hafva gjort detta på grund utaf en inneboende råhet, som han likställde med ligapojkars råhet. Jag upprördes för min del, då jag hörde det talet gent emot en man, som jag sedan flera årtionden känner såsom en af de noblaste och finaste karaktärer i detta land och som i afseende å sin moraliska halt går många gånger utanpå åtskilliga, hvilka vilja stå såsom riktigt högt skinande religiösa ljus.

Jag upprördes äfven därför, att jag vet, huru han resonerade, när han tog sig före att på det sätt, som är bekant, göra ett angrepp mot den gamla legenden om Jesu öfvernaturliga aflelse. Han gjorde detta helt enkelt därför att det för honom stod såsom en tvingande plikt att göra något för, att man icke skulle lära barnen en mängd oriktiga ting, alltså en plikt mot sanningen att föra fram denna sak. Men det måste då ske på ett sådant sätt, att man icke blott vördnadsfullt närmade sig den gamla legenden och sade, att den verkligen nog icke håller streck — ty ingen människa fäster sig vid ett sådant yttrande — utan på det sättet, att det blef buller och lif om saken, så att uppmärksamheten *måste* fästas vid densamma. Endast *därigenom* var det enligt hans mening utsikt till, att den verkligen skulle komma bort ur vår obligatoriska skolundervisning. Det var *den* ståndpunkten, som han hade — alls icke något sorts behof af inneboende råkets utlopp, utan något helt annat.

När man här talar om, att man väl får kritisera, blott det sker i hofsam form, glömmar man, att, när vi kommit fram till den ståndpunkt, som vi nu intaga i afseende å möjligheten att

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

få kritisera äfven de gamla fastslagna dogmerna, det har skett till mycket stor del tack vare det arbete, som nedlagts af de män ute i världen, hvilka varit toleransens stora föregångsmän. Dessa hafva bekämpat de härskande åsikterna och därvid minsann icke kritiserat på det där ödmjuka sättet, som icke skulle hafva tagit, utan använt äfven löjets och hånets vapen så, att det verkat. Löjet dödar, brukar det sägas; och det gäller nog äfven på detta område många gånger, att den kritik, som kan medföra en sådan verkan, drager åtskilligt bort utaf det oberättigade skimmer, som omgifver och stöder en mängd gamla föreställningssätt. Man talar blott om, att den religiösa känslan kränkes. Men man besinnar därvid icke, att dessa religiösa känslor många gånger äro till oskiljaktighet intimt sammanväfda med en mängd föreställningar, hvilka icke kunna betecknas annat än såsom ren, krass vidskepelse. Vill man då komma åt dessa vidskepliga föreställningar, är det nödvändigt att lösgöra och blotta dem fullständigt, om också en eller annan därvid skulle kunna känna sig i sina känslor sårad.

Om man vill öfver hufvud taget erkänna kritikens rätt och erkänna sanningen såsom någonting godt, hvilket man bör eftersträfvä, skall man icke heller försöka vingklippa kritiken genom att förklara, att den får icke på villkor nalkas dessa ting annat än på det mest hänsynsfulla vis. Huru svårt det kan vara att draga gränsen mellan en hånande kritik och annan kritik, därpå skall jag taga ett gammalt bekant exempel, som just rinner mig i minnet. Jag vill erinra därom, att den bekante store astronomen och matematikern Laplace förklarade, enligt en känd anekdot, beträffande Gud, som icke förekom i hans »Himmelens mekanik», på en fråga af Napoleon: »Jag har icke behöft den hypotesen i mitt system». Om man faller ett sådant yttrande i en religiös församling, är det alldeles klart, att många skola betrakta det såsom ett ganska hånfullt uttryck, ett nedsättande uttryck om hvad för dem är dyrbart. Men vi få väl ändå lof att erkänna, att det måste finnas en rätt att yttra sig i dessa afseenden, som icke endast tager hänsyn till de mest fördomsfulla föreställningar, som äro rådande på området, utan som kan på detta område liksom på andra ge spelrum för kritiken.

I föl framhölls också, huru orimligt det egentligen är, att den religiösa känslan ensam skall vara i besittning af ett sådant privilegium att skyddas för kritik, utaf hvilken en eller annan känner sig sårad, när ändå det förekommer oupphörligen i vårt samhällslif yttranden, som kränka vår känsla på ett ganska hårdt sätt. Men vi andra ha ändå inga anspråk och böra ej heller göra anspråk på, att samhället skall stå med sitt bart huggande svärd och inkräkta på våra motståndares rätt till att kritisera och göra oss ondt, utan vi få ur denna brottning fram sanningen till sist. Och har man nu verkligen tro på sin saks sanning,

står den sig också helt säkert utan detta slags straffbestämmelser. Det har därför också gladt mig höra, att äfven från frireligiöst håll den synpunkten omsider framhållits, att man behöfver icke och vill icke anlita detta medel att göra dessa, som kritisera med hånets och löjets vapen, ansvarsskyldiga inför samhällets lag, utan man bemöter dem i öfvertygelse om, att man själf har rätten på sin sida och i tillit till sanningens seger.

Det är den ståndpunkten, som synes mig vara den värdiga, och den ståndpunkten synes det mig, att Riksdagens Andra kammare i nådens år 1910 också kunde vara färdig att ställa sig på, utan att därvid taga hänsyn till, att här gjorts försök att drifva upp lidelserna och att framställa motiven till vissa uttalanden på det sätt, som här från några håll har ägt rum. Jag skall alltså för min del be att få yrka bifall till herr Lindhagens reservation, hvilken ställer sig på samma ståndpunkt, som en stor del af Andra kammaren i fjol intog och som konsekvent medför, att vi äntligen komma fram till slutet på den långa utvecklingskedjan af borttagande och minskande af straffen för religionsbrott, en utveckling, som fortgår, hur mycket man än stretar däremot. Vi må besinna, att vid hvarje litet framsteg, som tages på den linjen, ha herr Räf och herr Meurling eller deras föregångare alltid varit att finna på den sidan, som förutspått de allra värsta olyckor för land och folk utaf ett sådant steg framåt; men lyckligtvis tror jag därvidlag på upplysningens seger gent emot sådana profetior af olika kulörer. Och jag är öfvertygad om, att det skall visa sig, att upplysningen kommer att medföra, att när vi väl blifvit befriade från straffen för religionsbrott, så kommer kanske äfven diskussionen i dessa frågor att kunna föras med mindre hetta, än hvad understundom nu sker. Det är ett förgiftande moment, som föres in, när det skall vara polis eller allmän åklagare, som döma i dessa ting, huruvida man gått intill eller utanför gränserna för det tillåtna.

Herr Carlsson i Herrljunga: Herr talman! Jag ber att för min del få säga några ord för att ytterligare pointera min ställning i denna fråga.

Jag beklagar på det högsta, att motioner i denna riktning gång på gång komma fram i den svenska Riksdagen, och jag gör detta därför, att jag i religionens helgd ser en af de starkaste grundvalarne för nationens bestånd och en af de säkraste betingelserna för all kulturell sträfvan och framgång, och jag vet många med samma ståndpunkt som jag härvidlag. Jag vet mycket väl — och det har för öfrigt ganska starkt framhållits — att den sanna religionen icke har något som helst behof af mänskliga lagars skydd för sitt försvar, ty den är stark nog att stå på egna ben och försvara sig själf, men jag anser likväl, att så länge den kristna religionen är statsreligion i vårt land, är det

*Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)*

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.

(Forts.)

statsmakternas oafvisliga både rätt och plikt att värna densamma och tillse, att icke dess innehåll onöpst får af motståndare godtyckligt och smädande trampas i smutsen. Jag skall icke alls upptaga tiden med att inlåta mig på någon kritik af hvad den ene eller andre här yttrat, utan här endast offentligen säga ifrån — säga det så, att det hörs vida ut i landet och, trots herr Brantings anspelning på landstingsmannavalen, äfven ned i den valkrets, där mina valmän betrott mig med förtroendeuppdraget att vara deras representant i den lagstiftande församlingen — att jag, på grund af hvad jag här i korthet anfört, tar bestämdt afstånd från hvarje försök, som göres att underminera folkets tro på bibelns auktoritet och gudomliga ursprung, och det är därför, herr talman, som jag ber att få ansluta mig till utskottets hemställan.

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke tänkt upptaga kammarens tid i år med något anförande i denna fråga, då jag förra året hade tillfälle att göra reda för min ställning till densamma; men det synes mig som om motionären, den förste talareⁿ, icke hade blifvit bemött på den punkt, där i själfva verket hans bevisning sökte sin styrka, *nervus probandi*, som de lärde säga. Det har synt mig, såsom f. d. universitetslärare i religionshistoria och religionsfilosofi, orätt att låta klubban falla utan att ha visat lektor Starbäck den gärd af aktning, som ligger i att till bemötande upptaga hvad han helt visst har utaf öfvertygelse från sin ståndpunkt talat.

Såvidt jag förstår, gör han gällande, att religion och religiositet äro ett och detsamma. At dessa bådas såväl åtskillnad som sammanhang har den af honom citerade Geijer gifvit ett förträffligt uttryck i de bekanta orden: »Utaf den kärlek, som går genom världen, föll ock en strimma in i min själ.» Å ena sidan möter oss i dessa ord Guds kärleks sol såsom den där gifver åt hela världen ljus och värme, å den andra de strimnor däraf, som lysa och värma de enskilda människornas sjäslif. Ty såsom den store tyske tänkaren och skalden uttrycker samma sak: »Wär' das Auge noch so rein, es kann die Sonne selbst nicht sein».

Detta objektiva moment, som vi kalla för religion, till skillnad från det subjektiva momentet, som benämnes religiositet, tycktes mig af talaren snart sagdt helt och hållet förbigås, och likväl är det väl så, mina herrar, att det är på verkligheten i objektiv mening, som äfven på det religiösa området allt ytterst hvilar; hvaremot den evighet, som finnes nedlagd i hvarje människas hjärta, är och måste förblifva något sekundärt.

Hvarifrån är det då, som allt religiöst lif på jorden får sin starkaste impuls? Eller hvarigenom är det, som detta för människan egendomliga anlag kommer till personligt förverkligande? Jo, närmast är det tvifvelsutän just hvad vi kalla för Guds he-

liga ord, som förmedlar denna fostran och kommer oss att på ett själfmedvetet sätt förnimma vår delaktighet i en evig värld. Åga vi nu icke tillgång till någon sådan förmedling, finnes icke för oss någon sådan Bifrost, något af den bro, som redan våra fäder aningsfullt talade om såsom förbindande himmel och jord, hvarigenom deras längtan blifvit väckt efter hvad de kallade »det andra ljuset?» Jag är fastmer förvissad om, att den bron finnes kvar. Jag ansluter mig härvid till den store och mycket frisinnade religionsforskaren Max Müller, fordom professor vid det berömda universitetet i Oxford, och genom ett insändt manuskript främste deltagare i den första religionsvetenskapliga världskongressen här i Stockholm 1897, hvars ordförande jag hade äran vara. Han säger — och, så vidt jag vet, därutinnan aldrig motsagd och ännu mindre vederlagd af någon sakkunnig på detta område — det vara just kännetecknet på alla högre religionsformer, sådana, som ha kunnat göra anspråk på att bli världsreligioner, att de ha heliga skrifter med högre auktoritet, än den mänskliga öfverlägsenhet kan förläna, och i hvilka religionens läroinnehåll tagit den fastare, mer bestämda gestalt, som endast det skrifna ordet kan åt en viss lära såsom regulativ för lifvet gifva.

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. §
strafflagen.
(Forts.)

Gå vi nu tillbaka ett steg längre, så måste, för att denna skrift, detta ord skall kunna betraktas såsom heligt, det ha sin källa i *den Helige* eller Gud. Det är väl icke skäl att här gå in på någon metafysisk utredning, hvarför det icke kan finnas *något* heligt utan ett personligt ursprung. Detta, föreställer jag mig, att vi alla utan undantag erkänna; och därmed mina herrar, kommer jag fram till hvad som utgör min bevisningsgrund för det, hvarmed jag vill bemöta den ärade motionären. Här har gått en man öfver jorden, som lämnat efter sig spår, out-länligare än någon annans, och den mannen kalla vi för Kristus, det är mänsklighetens smorde, emedan ingen är med honom jämförlig, och alla betrakta vi det såsom hedersnamn att efter honom få kallas kristna. Nu är det hans auktoritet, hvarpå vi såsom ett kristet folk bygga, och det är i hvad han genom sitt ord och hela sitt lif och sin död beseglat såsom gudomligsanning, vi funnit denna brygga, som förbinder oss med Gud såsom vår fader. Nu är detta något, som ingen tänker sig kunna vara annorlunda. Men gå vi bara till hednafolken eller till dem, som kalla sig kristna men ha släppt Kristus såsom förmedlare af tron på Gud såsom vår fader jämte de historiska urkunder, som förmedla vår kannedom om den mannen, så skola vi märka, hurusom dessa befinna sig på ett gungfly. Visserligen kunna äfven de, så länge lifvet leker för dem och solen skiner på deras väg, tala om Guds fadersgodhet och visa ledning, men det gäller redan i lifvets pröfningar och ännu mer i dödens nöd — såsom vi präster ju ha tillfälle att erfara — att då blir det annat af. Då måste det finnas en auk-

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. §
strafflagen.
(Forts.)

toritet, något objektivt, med hvilket vi komma till dem, som befinna sig i ett inre trångmål, hvarvid de ingalunda kunna hänvisas till sitt eget religiösa medvetande, utan måste ha en verklig auktoritet, det vill — såsom de, hvilka ha reda på ordets etymologiska ursprung, väl veta — säga något som uppifrån lockar fram lifvets krafter ur jorden och kommer likasom solen på himlen, detta lif att växa, blomma och sätta frukt.

Vi kunna icke undvara helig skrift. En vetenskaplig forskare sådan som Erik Gustaf Geijer och hans utomordentligt kritiske lärjunge Sigurd Ribbing framhålla detta med den allra största styrka; och bland teologerna har väl i Uppsala ingen gjort det med större eftertryck, än just den professor Myrberg, om hvilken från motsidan både i år och i fjol här talats. Huru skall man kunna gentemot sådana män ställa en Johannes Uddin, en ung man, som jag känner mycket väl, from och rättsinnad men utan vetenskaplig läggning och utan några grundligare kunskaper, framför allt utan *den* skolning, som inga studier och intet tänkande förmår allena gifva? Endast den, som bestått lifvets examensprof, är vittnesgill i denna vårt lifs största fråga. Det synes mig verkligen, att man lägger en bra lätt vikt på den vågskål, som skall väga upp vittnesbörden från det motsatta hållet, när man nöjer sig med en låt vara naturligt ädel, men helt visst andligt oerfaren ynglings ord. Dessutom ber jag få fästa uppmärksamheten på något, som motionären likaledes förbiset, nämligen att äfven den subjektiva faktorn innebär någonting annat och mera, än hvad han gjorde af den och hvad folk i allmänhet gör af den. Man talar om den religiösa känslan, som om hon vore identisk med religiositet, men det är visst icke händelsen.

Människan har tre själsförmögenheter: förstånd, vilja och känsla, och så viktig känslan än må vara, är den ingalunda det enda och ej heller det väsentligaste, utan hvad jag med mitt förstånd inser och fattar såsom sant och hvad jag med min vilja bestämmer mig för såsom rätt, det måste med hänsyn till mitt sjäslif betyda ännu mera än mina känslor. Det är den ena observationen, som jag vill göra med hänsyn till ofullständigheten i motionärens uppfattning af religiositeten eller den subjektiva sidan i vårt religiösa förhållande.

Den andra — och det är icke mindre viktigt, men vanligen kanske ännu mer åsidosatt — är, att vi måste komma ihåg, att människan äfven på det religiösa området ingalunda står allena, utan att hon utgör en del af mänskligheten, icke blott i sin vidaste omfattning, utan fattad koncentriskt, således i mindre, sig vidgande kretsar. Det är detta, som gör, att vi höra till en viss familj, ett visst folk, en viss kyrka, o. s. v. Just samfundsförhållandena, som ha sin första och viktigaste typ i familjen, men jämväl bero på nationalitet och kyrklig gemenskap med religiöst likasinnade, ha stor betydelse för den enskilde. Därför, mina

herrar, är det också ett bål, på hvilket man lägger en verkligt *Ang. ändrad lydelse af 7 kap. 1 § strafflagen.* gudfruktig och troende människa, när man på hänfullt sätt behandlar heliga ting, som icke blott för henne själf, utan äfven för det samfund, som hon tillhör och älskar, utgöra något viktigare och större än det lekamliga lifvet. Därför har ej heller enligt min öfvertygelse — och härmed vänder jag mig mot den siste ärade talaren på stockholmsbänken — sanningen i sin abstrakta eller individuella form en så obetingad rätt, att man kan försvara allt slags muntligt eller skriftligt uppträdande i världen med att man afsett att tala sanning. Försynthet och aktgifvande på andras behof måtte väl ändå ha något att betyda. Jag bör väl låta det sätt, hvarpå jag har att häfda hvad som för mig är sant, i någon mån bestämmas med hänsyn till hvad *andra* därvidlag skola icke blott ytligt, utan djupt känna, såsom någon här nyss sade, liksom man känner vid minnet af sin moder. Att det då kan kännas påkostande, när någon på sätt, som skett, talat om Jesu moder, det må väl icke förundra någon, som verkligen har personlig erfarenhet på detta område, och därmed kommer jag till mitt slutord.

Det kan ju låta anspråksfullt, och måste förefalla motbjudande, då någon bär fram liksom på en presenterbricka sin beaktelse såsom kristen. Den som onödigtvis kommer med dylikt tal, han må finna sig i att blifva tillrättavisd. Det andliga plan, hvarpå i allmänhet kan och bör förhandlas människor emellan, är icke den personliga kristendomens, utan hederns. Ty det enda man har rätt att af hvar och en begära är, att det skall vara en hederlig människa. Men i vissa fall, såsom i det föreliggande fallet, fordras tillika gemensam lifserfarenhet och därpå grundad personlig öfvertygelse, för att förhandlingen skall blifva fruktbar. Här förslår icke att känna något *om* den värld, hvarom frågan är, man måste ömsesidigt vara något hemmastadd i den världen för att kunna till verkligt gagn utbyta tankar. Detta och ingalunda i första rummet intellektuell begåfning och stor både teologisk och allmänmänsklig lärdom var det, som gjorde Martin Luthers insats i den religiösa kulturhistorien så betydelsefull. Till honom ber jag få såsom en hans lärjunge hänvisa.

Utän vidare motivering anhåller jag, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Norlén: Herr talman! Det var egentligen med anledning af herr Brantings yttrande, som jag här begärde ordet. Det är, enligt min mening, en himmelsvid skillnad på vetenskaplig kritik och hädelse, i det att denna senare endast utgör ett bevis på inneboende råhet och fräckhet, som på det sättet söker sig utlopp. Så vidt jag kan finna, har emellertid icke här bevisats, att saklig vetenskaplig kritik äfven på detta område skulle genom våra nuvarande lagar vara förbjuden. Nej, det är mot hädelsen i

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

dess råa och förråande former, som han vändt sig, Huruvida personer, som tillåta sig att uppträda med något dylikt, äro fina och nobla karaktärer, därom skall jag icke inlåta mig på någon diskussion. Men jag undrar ändock, om det icke ligger i statens intresse att genom lagstiftning skydda sina medborgare mot det förråande inflytande, som sådan hädelse, hvarom vi här tala, enligt all erfarenhet ovillkorligen utöfvar. Skulle det verkligen vara med statens intresse förenligt att, så att säga, öppna slussportarna för all möjlig råhet, smuts och elände, som vill söka sig en väg ut? Vi se ju redan spår af ett sådant arbete ibland stora ungdomsskaror i vårt land. Jag kan icke tänka mig, att det skulle vara önskvärdt att nu än ytterligare befordra en sådan trafik, och hvad skulle den för öfrigt egentligen gagna till?

Man säger, att man här vänder sig endast mot de härskande dogmerna, och herr Branting påpekade, då det var tal om de religiösa känslorna, att dessa intimt sammanhånga med vidskepelse. Ja, det kan i många fall vara sant, men frågan blir, om denna vidskepelse verkligen motarbetas på det sätt, som herr Branting synes vilja rekommendera, nämligen genom att lämna frihet åt uppträdande under dylika råa former. Jag tillåter mig betvifla detta. På alla områden har hittills i vårt land mycken vidskepelse bortarbetats, men det har icke skett på det sätt, som man i detta fall vill använda, utan genom ett sansadt, sakrikt upplysningsarbete, och på den vägen böra vi fortgå — det är icke förbjudet i vår nuvarande lagstiftning. Det är just mot råheten vi böra vända oss, ty vi anse icke, att vi ha något behof af den för uppfostringsarbetet bland vårt folk.

Det har här sagts, att man endast vill vända sig mot de härskande dogmerna. Ja, äfven det uttrycket tror jag har blifvit en dogm. Med dogm menar man ju en trossats, och herr Lindhagen slöt ju sitt yttrande med att säga: Bort med alla dogmer, hvarhelst de än finnas! Men därmed har han erkänt, att dogmer finnas icke blott på det religiösa området, utan äfven på många andra håll, och det är nog riktigt. Jag undrar, om det icke finnes till exempel lika många dogmer på det naturvetenskapliga området som på det teologiska, fastän de i det förra fallet kallas hypoteser. En hypotes är ju en sats, som är i sig själf obevisad, men som man ställt upp och fast tror på, och om man icke får bygga på den, så ramlar mycket annat. Jag undrar, om icke många af de vackra teorier, med hvilka herr Lindhagen kommit fram, skulle ohjälpligen ramla, om han icke finge bygga på dogmer. Nej, det är nog icke den saken, som det här egentligen gäller, utan, såsom jag påpekat, gäller frågan, huruvida man skall öppna fria utvägar för all möjlig råhet, som finnes och som man vet söker arbeta sig fram. Jag anser för min del, att vi icke ha något behof af att öppna sådana vägar, och därför har

jag framställt det yrkande, som jag här förut gjort, hvilket yrkande jag, herr talman, ber att fortfarande få vidhålla.

*Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)*

Herr Starbäck: Herr talman! Jag hade verkligen icke tänkt yttra mig någon mer gång i denna debatt, och jag har också en lång stund vidhållit detta mitt beslut, då debatten här sannerligen icke varit ägnad att inbjuda till något vidare meningsutbyte eller då det, rättare sagdt, väl knappast kan blifva tal om något sådant här. De, som visat sig såsom motståndare till de synpunkter, jag tillåtit mig framhålla i mitt första anförande, ha, efter hvad jag med mina förståndsgåfvor kunnat finna, omsorgsfullt undvikit både i stort sedt och äfven i detalj att ingå på hvad jag här yttrade. De ha nu en gång sin tro för sig, jag vill icke gifva den något visst epitet, men den synes orubblig och deras förnuft i dessa ting oemottagligt för sakskal; därför blir också ett meningsutbyte omöjligt.

Det har emellertid inträffat ett par saker, som göra, att jag icke vill iakttaga den tystnadens vältalighet, som eljest kanske vore klädsammast. Jag ber då först att få sysselsätta mig med den senaste talaren. Han har en högst förträfflig, men för mig högst besynnerlig uppfattning om vetenskap. Han yttrade bland annat, att en professor en gång sagt: »Vetenskapen skolen I aldrig lita på!» Ja, jag kan vara med om en sådan uppfattning, dock med en mycket stor modifikation. Om herr Norlén ger sig ut i en segelbåt på hafvet eller vistas t. ex. uppe i fjällvidderna, tror jag nog, att herr Norlén har sin bibel med sig och läser i den, men jag tror äfven, att han har med sig en kompass, och jag tror verligen, att om det inte är stjärnklart eller solen lyser, så att han till följd däraf kan bedöma väderstrecken, han tager upp sin kompass och tittar på den, samtidigt som han läser sina böner. Han påstod äfven, att dogmer skulle finnas också inom naturvetenskaperna, fastän de där kallas för hypoteser. Jag skall verkligen vara herr Norlén utomordentligt tacksam, om vi således få säga, att en dogm icke är någon trossats, som är en gång för alla fastslagen, utan att en dogm är något, som kan rubbas och jämkas, såsom vi ständigt göra med de vetenskapliga hypoteserna. Det var ett af de värdefullaste bidrag från frikyrkligt håll, som vi under diskussionen erhållit; och jag är tacksam att få konstatera detsamma.

Den egentliga orsaken till att jag begärde ordet var emellertid ett yttrande af biskop von Schéele; och jag vill, i anslutning till dels hvad han sade och dels äfven andra, speciellt den siste ärade talaren, yttrat, verkligen säga, att det är för märkvärdigt, hvad uppfattningen om råhet och om cynism är växlande.

Jag skall strax komma till ett särskildt för herr Räf afsedt litet exempel. Men nu skall jag, till tjänst för dem som anse, att Wicksells yttrande var något så förfärligt, påpeka, att ingen

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

af dem var närvarande; men det har sagts, det har hviskats, det har hörts öfverallt, att det var någonting så förskräckligt, att han måste i fängelse för det. Är ej detta något ohyggligt! Det finnes ett par representanter för den officiella polisen på ett föredrag, och de få den uppfattningen, att talaren yttrar någonting så förskräckligt, att de måste anmäla honom; och så dömes han till fängelse. Sedan sprides det utöfver hela landet, att han yttrat någonting alldeles förfärligt; men de flesta hafva ingen aning om hvad han sagt, mer än hvad tidningarna berätta.

Men det finnes en annan auktoritet, som heter professor Quennerstedt i Lund, hvilken tagit sig före att naturvetenskapligt, fysiologiskt försöka att bevisa jungfru Marias obefläckade afelse. Han gör det på det viset, att han söker att jämföra denna för så många människor ytterst viktiga, centrala trossats med sjöborrars och maskrosors apogami eller parthenogenesis. Jag får verkligen säga, att då jag först läste detta, kände jag mig upprörd — icke såsom naturvetenskapsman, ty ur denna synpunkt verkade professor Quennerstedts uppsats på mig enbart löjlig — men å deras vägnar, som här verkligen blifvit sårade i sina heligaste känslor; och något värre har jag för min del aldrig varit med om, aldrig tänkt mig. Sådant måtte väl, om något, vara råhet.

Men, som sagdt, uppfattningen växlar så mycket, om hvad som menas med råhet och om hvad som är cyniskt; och tiderna växla äfven i öfrigt, herr biskop von Schéele, som nu citerade Geijer ett par gånger. Ja, jag tillåter mig att göra det en gång till. Den vers, som biskop von Schéele använde, är allenast slutet af en dikt, hvars början lyder så här:

»Ensam jag skrider fram på min bana,
längre och längre sträcker sig vägen;
ack, uti fjärran döljes mitt mål.
Dagen sig sänker. Natlig blir rymden.
Snart blott de eviga stjärnor jag ser;»

och så slutar det:

»Men jag ej klagar flyende dagen,
ej mig förfärrar stundande natten;
ty af den kärlek, som går genom världen,
föll ock en strimma in i min själ.»

Men när skref Geijer detta? Jo, han skref det för så vidt jag vet efter sitt »affall», då han kände sig ensam i den bräckliga farkosten, då han var öfvergifven af sina närmaste vänner, då han var exkommunicerad af universitetssocieteten till följd af några, såsom det nu förekommer oss, högst menlösa kätterier. Då skref han detta; och jag vågar nästan påstå, att detta citat passar bättre tillsammans med mitt resonemang än med biskop von Schéeles. Och hur har det gått? Jo, Geijers staty står nu

upprest framför universitetshuset i Uppsala, där står han ju bredaxlad och bredbent; och så åberopas han såsom en auktoritet för intoleransen! Jag vågar bestrida, att han är en för det syftet lämplig auktoritet.

Ang. ändrad lydelse af 7 kap. 1 § strafflagen.
(Forts.)

Jag skulle, herr talman, verkligen varit synnerligen glad, om icke min antagonist på smålandsbänken hade fört in detta resonemang på ett rätt personligt gebit. Men eftersom han gjort det, vill jag, på grund af en liten passus i hans anförande, icke underlåta att bemöta en sak. Han sade, att protokollen äro så besvärliga, ty de bevara åt en häpnande eftervärld hvad som här yttrats. Må så vara; men för att denna eftervärld icke skall bli alltför häpen, så måste jag bemöta ett yttrande af herr Räf. Ty om kommande historieforskare skulle finna detta yttrande obemött, och om de skulle bedöma Andra kammarens ställning i kulturella frågor här i landet år 1910 allenast efter detta yttrande, så skulle de häpna ännu mer.

Herr Räf talade här om, att en hel mängd vänstertidningar öfverbjudit hvarandra i råhet och cynism för att försöka att undandraga vårt folk det egentliga fotfästet för alla dygder, hvilket ligger särskildt i bibehållande af de här straffbestämmelserna. Jag skulle vilja fråga herr Räf, om icke en af de dygder, som anses vara särskildt kristliga, äfven af honom, är den att tala sanning.

Jag har haft anledning att några gånger intressera mig för hvad som står i en tidning, som heter Svenska Morgonbladet. Jag minnes, hurusom förra året, då den här frågan var före, tidningen med en stor gest utropade: »Det gör ingenting, om Starbäck kommer; ty dogmerna stå sig nog, huru punschsprängd den än är, som trampar på dem.» Det är ju smakfullt; det är ju ett nobelt epitet, som ett tu tre användes för att göra en motståndare i en sakfråga så ful som möjligt.

För öfrigt, apropå det där om punschen, kan jag, herr talman, icke neka mig nöjet att, fastän det är på förmiddagen, ett ögonblick uppehålla mig vid den saken. Detta är ett tal, som Svenska Morgonbladet och dess meningsfränder understundom använt om mig, liksom om mitt förhållande till punschen skulle hafva något afgörande inflytande på Riksdagens ställning till den här frågan. Jag kan icke neka till att jag därvid kommit att tänka på, huru man understundom gjorde, då man var gymnasist. Herr talmannen och äfven andra medlemmar af kammaren hafva nog varit i samma predikament, som jag då var. Jag flammade då för en vacker dam, som emellertid var så fjärran från mig, att jag aldrig hade tillfälle att träffa henne; men för att hafva åtminstone någon trefnad af detta, skref jag åter och återigen hennes namn. På samma sätt förefaller det mig, att de här skribenterna ställa sig gent emot punschen: de få icke dricka den; men det är så roligt att få skriva »punsch!»

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

I alla fall är detta ett litet belysande exempel på deras stridsmetoder; och här har jag ännu ett sådant exempel. Jag vill icke tala om, att min person numera anses så beskaffad, att jag icke bör släppas in i missionshus. Det är en sak, som jag icke förvånar mig öfver; och för öfrigt, missionsföreningarna hafva ju rättighet att använda sina lokaler som de vilja. Men med anledning af ett sådant fall skrifver Svenska Morgonbladet: »Och vi tro, att man i alla frikyrkliga kretsar skall vara så tämligen ense därom, att dessas samlingslokaler icke böra förvandlas till talaretribuner åt personer, som cyniskt afhåna en från missionshåll gjord framställning om rätt för lärarinnor åt kristna missionärers barn att räkna tjänsteår och, ännu mer, som i riksdagsmotioner söka »bevisa, att — Kristus icke existerat.»

Ja, kanske en stor del af herrarna erinra sig den debatt, som här ägde rum i fråga om bidrag till en folkskollärarynna, som skulle undervisa vissa missionärers barn. Jag hemställer till herrarna, och jag vågar hänvisa herr Räf till de besvärliga protokollen, om det fanns den minsta cynism i det anförande, som jag då höll. Jag vågar bestämdt påstå motsatsen; och denna senare passus i detta organ Svenska Morgonbladet förklarar jag vara en absolut medveten lögn. Ty den, som läst motionen, kan omöjligt påstå, att jag där försöker att bevisa, att Jesus icke existerat. Jag endast konstaterar, att vetenskapen sysselsätter sig med detta problem; men jag intager icke någon som helst ståndpunkt i frågan. Jag tycker verkligen, att man skall icke kasta sten på andra, då man själf sitter i glashus.

Slutligen och då jag, trots biskop von Schéeles motsatta mening, tror att den här unge prästmannen Uddin är något att fästa sig vid, kommer jag att finna mig nödsakad att citera ännu en liten passus af honom. Jag vill dessförinnan blott erinra om, att jag icke anført honom såsom någon auktoritet vare sig mot Geijer eller Myrberg. Jag har bara begagnat mig af citat från båda hållen. Denne unge prästman konstaterar hvad dogmatismen kan åstadkomma. »Vidare», säger han, »dogmatismen dödar ödmjukheten»; och på tal om vår tids fariséer, yttrar han:

»De hafva lagt uppgiften för sig ännu enklare till rätta. De hålla blott dogmerna sanna; — och i nödfall kan hvar och en skapa sin egen dogm och däromkring samla en egen sekt, ännu gudligare än någon annan. Uppgiften har förenklats, men högmodet, skrymtaktigheten, själf tillräckligheten är densamma som under den judiska dogmatismens glansdagar. Äfven de, som mest öfverljuddt ropa ut sin öfvermåttan stora syndighet och ovärdighet och sin frälsning genom Kristus allena, akta sig dock ypperlig än alla andra. De förstå att i sin tro på nåden och i själfva sin förkrosselse och syndkänsla finna en orsak till själf-förhåfvelse. Och till sist, i högmodets och själfgodhetens mark uppspirar fanatismens giftiga ört. De rättrogna hafva icke blott

himmelens nycklar att därmed öppna åt sig själfva. De hafva äfven kommit öfver helvetets, andra till gagn.»

*Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)*

Herr Thorsson: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af representantens för Sundsvall yttrande om att ungdomen genom obehörig agitation fördes in på förvillens område. Det där agitationsarbetet skötes ju midt under hädelseparagrafens bestånd. Om sålunda, trots denna paragraf, det bedrifves en sådan agitation, som han antydde, då borde vi väl, om vi skola följa hans tankegång, till hädelseparagrafen skaffa oss jämväl hjul och stegel, det synes mig blifva konsekvensen af herr Norléns sträfvande.

Herr Carlson i Herrljunga sade, att bibehållandet af hädelseparagrafen egentligen vore den bästa garantien för de kulturella framstegen. Ja, skall hans uppfattning vara uttrycket för de kulturella sträfvandena i Herrljunga, då tycker jag, det är synd om de människor, som äro dömda att lefva i denna trakt af riket; och det får jag säga, att vill man ställa sig upp i Riksdagens Andra kammare och tala för att hädelseparagrafen skall bibehållas för att därmed stödja det kulturella arbetet, då börjar jag tvifla på att vi befinna oss i det tjugonde århundradet. Är det verkligen herrarnas mening, att religionen och tillförsikten till den skola upprätthållas genom sådana paragrafer som denna, hvarför då ej taga steget fullt ut och återgå till den spanska inkvisitionen? De som fortfarande tro, att en brutal behandling af »kättare» är ägnad att hos de djupa lagren af folket skapa en brinnande och lefvande tro i religiösa ting, de böra återställa den gamla goda tiden.

Herr Räf, sade, att om vi ur hädelseparagrafen taga bort uttrycket »Guds heliga ord», då skola vi få se på, hvilken agitation som sedan komme att bedrifvas. Ja, det är just meningen, och hvad ondt skulle ligga däri?

Vi som icke tro på hädelseparagrafens välsignelse och den religion, som stöder sig på denna, vi ha väl rätt att föra fram en afvikande mening. Visserligen söka herrarna bestrida oss den rätten, men vi få väl ändå föra våra uppfattningar till torgs, äfven om vi komma att stämpas som missdådare. Jag förstår ej, hvilken ståndpunkt de herrar intaga, som å ena sidan säga, att hädelseparagrafen gör intet som hälst gagn, »tvärtom, skadar den den religiösa propagandan, och det egentliga religiösa lifvet»; men å andra sidan när Ni se att denna paragraf löper fara att borteskamoterats ur lagtexten, blir det en panisk förskräckelse i hela sällskapet och I ropen i korus: »Nej, för Guds skull, låt oss behålla denna paragraf, ty den är dock något att ha mot råheten», som herr Norlén sade, och till skydd för de religiösa känslorna, som någon annan uttryckte sig. Min uppfattning är, att råheten förminskas icke och långt mindre afskaffar man densamma ge-

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

nom bibehållandet af hädelseparagrafen, tvärtom tror jag, att den religion, som skall stödjas med dylika medel, uppammar råheten och är ägnad att hålla folket nere i den djupaste okungheten, en omständighet som andra samhällsklasser med sin öfverlägsna intelligens begagnar sig af till ekonomiskt förvärf, och då herr Råf särskildt betonar högerpartiernas religionsskyddande verksamhet, kan ifrågasättas, om detta partinit hvilat på religiösa eller ideella bevekelsegrunder. Det ligger nära till hands antaga, att tanken på ränteberäkningar tagits med såsom en bestämmande faktor i kampen för hädelseparagrafens bibehållande, tillsammans med en del andra lagparagrafer hvilka, ytterst afse att befästa ränteutdelningen åt de maktägande i samhället.

Jag yrkar bifall till herr Lindhagens reservation.

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman! Jag har tidigare under denna diskussion instämt med herr Widén och vill därför icke vidare yttra mig beträffande själfva saken. Men då här har försökts att göra politik af denna fråga, kan jag icke underlåta att inlägga en gensaga mot sådant. Här har gjorts gällande, att när man går med på förslag, som åsyfta större frihet i afseende å religionen, gör man sig i själfva verket skyldig till ett angrepp mot religionen och undergräfvat man grundvalarna för den. Och då det är vänstern, som företrädesvis stöder sådana förslag, så vill man alltså beteckna vänstern som religionsfientlig.

Jag kan icke låta bli att påpeka, hvilken oriktig tankegång som ligger under dylika yttranden. Oriktigheten ligger däri, att man i kristendomens väsen inbegriper äfven hvad som alls icke hör dit, nämligen detaljerna i den samhälleliga lagstiftningen. Vi veta, att för 60 eller mindre än 60 år tillbaka var här i landet det s. k. konventikelplakatet gällande, i hvilket stadgades fängelsestraff och böter för den, som utöfvade religionen på annat sätt än det i landets lagar föreskrifna. På den tiden hörde också konventikelplakatet till det, som man icke fick röra vid utan att af de konservativa bli stämplad som en religionens fiende. Nu är visserligen konventikelplakatet längesedan upphäfdt, men naturligtvis ha vi icke därmed fått allting bra, utan ännu finnes det bestämmelser, som äro föråldrade och behöfva förändras och förbättras. Men alltjämt möter man den tankegången, att alla sträfvanen, som åsyfta att på detta område rubba eller ändra det bestående, äro religionsfientliga. En sådan tankegång måste vi frisinnade protestera emot, ty det ligger i sakens natur, att vi måste försöka komma framåt, annars förtjäna vi ju icke vårt namn. Konservatismen däremot framträder just däri, att man icke vill röra vid något bestående, äfven om det är föråldradt och otidsenligt. När konventikelplakatet existerade, var detta något, som icke fick rubbas. Nu är det borta, men det är i stället

fråga om andra bestämmelser, som icke äro lämpade för vår tids förhållanden och åskådningssätt. Samma visa sjunges då. De äro alla religionens fiender, som vilja vara med om att ändra gällande bestämmelser i detta afseende. Till den grad är man bunden af en sådan tankegång, att till och med strafflagens paragrafer i sin nuvarande formulering räknas till det för religionen väsentliga; uttalar man sympatier för ändringar i sådant, stämplas man som irreligiös. Det är icke endast i Riksdagen som sådana försök göras; äfven uti bygderna sker det i dessa dagar på en del platser. Jag känner väl till det.

Men, mina herrar, då man beskyller de frisinnade för att vara irreligiösa, därför att de i ett och annat fall vilja vara med om ändringar i förefintliga lagstadganden, som röra religionen, och när man stämplar deras tidningar såsom samt och synnerligen religionsfientliga därför att de uttala sig i sådan riktning, då använder man på dessa ting en oriktig måttstock. För min del älskar jag kristendomen och vill göra allt för att främja densamma. Men jag vill också vara med om att förbättra lagstiftningen och afskaffa föråldrade lagbestämmelser. I förevarande fall kan jag icke vara med om ett bifall till herr Starbäcks motion, men jag kan, såsom framgår af mitt instämmande med herr Widén, vara med om en annan formulering af den ifrågasvarande strafflagsparagrafen. Och jag måste protestera emot att en sådan uppfattning betecknas som irreligiös eller farlig för religionen. Öfverhufvud taget får man ej bedöma en persons eller ett partis ställning till religionen enbart efter dess åsikter och meningar rörande ting, som icke höra till religionens väsen. Vill man här ha en riktig och tillförlitlig måttstock, så bör man gå till gärningarna. Kan någon påstå, att högern i detta land är mer rättfärdig i handel och vandel än vänstern, att det inom högern förekommer ett mindre antal försnillningar, ett mindre antal bedrägerier o. s. v. och att vänstern alltså är moraliskt sämre än högern, då följer däraf också, att vänstern står kristendomens väsen mera fjärran och är mindre religiös än högern. Men vill någon här verkligen påstå något sådant? Vi taga på oss inom det frisinnade lägret, att vi vilja förbättra och därför också förändra en del bestämmelser i vår lagstiftning, men vi tillbakavisa bestämdt, att vi därför skulle vara kristendomens fiender. Vill man döma öfver oss i det afseendet, så må man undersöka vårt lefverne och se till, huru det är med vår handel och vandel. Finner man därvid, att vi i detta afseende stå lägre i genomsnitt taget än andra politiska partier, då må man klandra oss såsom mindre religiösa, men icke därför att vi ha afvikande meningar i ett eller annat afseende i fråga om samhällelig lagstiftning i allmänhet eller om enskilda paragrafer i strafflagen.

Jag har velat uttala detta, ty det har upprört mig, att man både vid detta och vid andra tillfällen dömt öfver de frisinnades

*Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)*

Ang. ändrad ställning till religionen icke efter måttstocken af deras gärningar, utan efter de meningar, som de vågat uttala rörande ofta rent periferiska detaljer af vårt samhällsskick.

lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

Herr von Schéele: Jag tackar motionären att han gaf mig svarsordet på samma gång som han vände sig mot mig med sitt anförande. Naturligtvis är mig väl bekant äfven början af den vers, hvars slutstrofer jag citerade. Men motionären känner nog också till ett närbesläktadt uttryck af Geijers sjäslif just från den brytningstid, han hade att genomkämpa. Hur är det skallden sjunger?

»Ensam i bräcklig farkost vågar
seglaren sig på det vida haf».

Han förklarar sålunda den farkost vara bräcklig, i hvilken han ger sig ut, då han lämnat traditionens landfäste; ty, såsom herr Starbäck lika väl som jag vet, var det under själfva krisen, som denna sköna sång diktades. I en sådan öfvergångstid måste det kännas just så, som de af motionären anförda orden uttrycka. Annorlunda är det både förut och efteråt; både förut och efteråt måste människan ha ett fäste utom sig själf, vare sig nu att detta fäste heter tradition, kyrka, påfve eller — Gud. Det är därför också, som Geijer i omedelbart samband med sin klagan öfver, hur svag och allena han kände sig vid denna lösgörelse, bekänner, att för att våga göra en sådan brytning, som innebär släppande af fästet vid det förflutna, fordras att draga en ofantlig växel på det tillkommande. »Men framtiden», tillägger han, »står i Guds hand; ett sådant släkte måste tro på *Gud* och endast på *honom*.» Jag hänvisar herr Starbäck till det nyss utkomna förträffliga arbetet om Erik Gustaf Geijer åren före »af-fallet» af d:r Hilma Borelius, hvori just fästes uppmärksamheten på dessa förhållanden.

Jag har själf en gång i bokstaflig bemärkelse varit ute i en bräcklig farkost, då det gällde att öfver Atlanten färdas till ett annat slags ny värld. Hafvet var starkt upprördt. När då en af medpassagerarna vände sig till styrmannen ombord och med darrande stämma frågade, hvad han trodde, svarade den duktige sjöbussen med en min af förakt och i en ton, som jag skulle vara glad att kunna återge, ty den innebar kanske ännu mer än själfva orden: »*Jag* tror på Gud Fader allsmäktig, himmelens och jordens skapare». Den andre lommade af såsom en, jag höll på att säga, våt hund. Då kände jag, mer än någonsin, hvilket värde i lifvet och ännu mer inför döden minnet af en bekän-nelse, hvilken man i barndomen lärt, för människan har, hvilken hennes bildningsgrad än må vara; och tron mig, mina herrar, vi kunna icke förvandla människonaturen. Vi kunna icke ändra de sykologiska lagarne, utan, ifall vi borttaga det religiösa land-

fäste, som protestantismen, den evangeliska protestantismen i Guds heliga ord gifvit oss, söker sig vårt folk ett annat stöd för sin tro och torde till sist hamna i — Rom. Sådan är den Nya världens erfarenhet. Mätte det icke jämväl blifva vår!

Jag ber, herr talman, fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Räf: Herr talman! Jag ber att, medan kammaren är samlad, få konstatera och få det in i protokollet, att det icke var jag, som först förde in frågan på det politiska området. Jag började ock mitt föregående anförande med att konstatera, att frågan af tvänne talare förts in på detta område; och då ingen annan af de öfriga talarna uttalat sig däremot, tog jag till orda. Det är historien i detta fall.

Vidare ber jag att få säga att, så vidt jag vet, har det här egentligen icke varit fråga om religionsfrihet, utan det har varit fråga om, huruvida människor skola få använda råhet i ifrågasvarande fall. Från vår sida har man riktat sig mot denna råhet, men jag betvivlar, att någon ifrån vår sida haft ordet och talt emot religionsfrihet.

Slutligen har det varit tal om konservatism, och att man icke får vara konservativ o. s. v. Jag må säga, för den frihet, som vill ur svensk lag och svensk kyrkolag eller på andra ställen utplåna orden och begreppet »Guds heliga ord», för den friheten må Gud bevara oss.

Herr Rydén: Jag har begärt ordet för att i all ödmjukhet — jag ber att icke bli missförstådd, — tillkännagifva, att jag med hänsyn till den lunta, som föreligger till behandling — när tro herrarna för öfrigt, att vi skola bli färdiga med den i natt — afstår från den rätt, som jag skulle kunna ha lika väl som öfriga ledamöter att ytterligare förlänga denna redan fyra timmar långa debatt.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke med många ögonblick förlänga debatten — herrarne behöfva icke alls vara otåliga.

Det yttrades från stockholmsbänken några ord, som jag anser behöfva en något närmare undersökning, nämligen att såsom bevis på råhet anförts professor Wicksells yttrande. Emellertid har icke under denna diskussion och ej heller under diskussionen om den likartade motionen i fjol professor Wicksells namn direkt uttalats förr än nu. Samme ärade talare på stockholmsbänken yttrade, att professor Wicksell är en af de noblaste karaktärer, man kan påträffa. Godt; en nobel karaktär uttalar sig naturligtvis också nobelt. Jag skall be att såsom prof härpå få uppläsa en del af det officiella stenografiska referatet öfver det

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)

professor Wicksells tal, som troligtvis gifvit upphof till alla dessa motioner. Det skall endast bli några rader: »Det vore nu förslag om, att staten skulle öfvertaga aflöningen af prästerna, men lika rättvist vore det, om staten aflönade Sjöland och de skånske kortspelarna samt bondfångare och falskspelare. Lika föraktlig sysselsättning hade båda parterna. Talaren förordade en afskrifning af den svarta armén. Det vore orätt att slå i barnen en massa historier om tomtar och nissar, och lika orätt vore historien om den dubbelhuisse, som gick här på jorden samtidigt med det han var i himlen.» Jag behöfver naturligtvis icke närmare utlägga, hvad talaren med detta sista yttrande afser, ty det tror jag, att hvar och en mycket väl förstår; men jag vill hemställa till de närvarande frikyrkliga, om icke detta yttrande kan lika mycket riktas mot deras predikanter som mot statskyrkoprästerna. Det anförande, hvaraf det upplästa är blott en liten sammanfattning och afslutning, anser jag vara af den form, att jag under inga omständigheter kan uppläsa det i kammaren, då jag icke vill bli anledning till att dessa ord gå ut öfver hela Sveriges land med kammarens protokoll, men skulle någon af herrar riksdagsmän vilja se dem, finnas de tillgängliga här på min pulpet.

Då det talats så mycket om, att den person, som det här gällt, skulle vara så särdeles nobel, har jag icke kunnat underlåta att uppläsa detta utdrag, ty jag är icke fullt öfvertygad om nobelheten i detta uttryck om prästerna, men jag öfverlåter till hvar och en af kammarens ledamöter att för sig själf afgöra, huruvida detta kan anses vara nobelt yttradt.

Det framhölls vidare af en talare på skånebänken, att hädelseparagrafen skulle tagas till intäkt för kulturarbetet. Nej, det tror jag icke, att någon tänkt sig, och jag tror icke, att det är många af våra tänkande män, vare sig af högern eller vänstern, som ha reda på, att den paragrafen i och för sig skall tagas till intäkt för någonting, men det är just det, att man icke saklöst skall få smäda andras högsta öfvertygelse, som måhända många af oss icke vilja helt kasta bort. Jag skulle vilja fråga den ärade talaren, hvad han vill lägga till grund för kulturarbetet. Skall det vara råheten eller smädelsen? Någon grund skall man väl ha att bygga kulturarbetet på. Den ärade talaren angaf ingen grund. Bygger han då sitt kulturarbete alldeles grundlöst upp i samhället?

Herr talman! Jag har intet yrkande att göra.

Herr Zimdahl: Blott ett par ord! Det skulle icke förvåna mig, med de erfarenheter, som man numera har från denna kammare, om herr Starbäcks motion skulle bifallas. För min personliga del anser jag den vara ett försök, ett steg framåt, i afkristningens tecken, och jag tror mig våga påstå, att om svenska folket i denna stund skulle tillfrågas, om det anställdes

en folkomröstning i denna sak, det skulle bli ett resultat, inför hvilket till och med herr Starbäck och herr Branting skulle bäfva.

Då jag icke instämt med någon föregående talare, har jag önskat få till protokollet antecknadt, att jag för min del icke kan ansluta mig vare sig till motionen eller till någondera af de vid utskottsbetänkandet fogade reservationerna, utan ber jag, herr talman, att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

*Ang. ändrad
lydelse af
7 kap. 1 §
strafflagen.
(Forts.)*

Herr Igel: Den ärade talare på skånebanken, som nyss hade ordet, frågade, om icke de ord, som han uppläste och som voro uttalade mot statskyrkoprästerne, lika mycket kunde rikta sig mot de frireligiöses predikanter. Jo, det torde nog vara möjligt, att de göra, men de frireligiöses predikanter ha under tidernas lopp fått många ord riktade mot sig, som varit lika hänsynslösa som de ord, talaren uppläste. Men de ha kunnat gå fram i sin verksamhet utan att synnerligen mycket låta störa sig däraf, och jag tänker, att de frireligiösa äfven i närvarande stund icke så synnerligen mycket frukta sådana utgjutelser från vare sig det ena eller det andra hållet, att de skulle på den grund vara villiga att deltaga i hvilka beslut som helst. Nej, det må gärna gå i den delen för framtiden såsom det gått i den flydda tiden. I dessa dagar får man både se i pressen och höra af enskilda personer åtskilliga uttalanden mot de frireligiösa och deras predikanter, hvilka kunde vara ganska sårande, men vi kunna låta dem passera i förtröstan på att vår sak lika litet nu som tillförne därför kommer att lida nederlag. Nu har det sagts här af tvänne talare, att motståndet till den föreliggande motionen skulle ha sin grund däri, att man vore rädd om sina inkomster och därför, af rent pekuniära skäl, ställde sig fientlig till motionen. Jag tror dock, att det ligger en öfverdrift i detta; det finnes nog många människor ännu i den dag, som i dag är, hvilka icke äro beredda att understödja motionärens syfte, men som lika fullt sökt och allt fort söka göra hvad de kunna för andra människor, så att äfven de fattiga i samhället måtte få det så godt och så lyckligt som möjligt.

Jag har velat säga dessa ord i min egenskap af predikant och frireligiös, men jag har intet yrkande att göra.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag känner mig uppfordrad att säga några ord med anledning af herr Olssons i Kullenbergstorp yttrande. Såsom han lade sina ord, tycktes han vilja säga, att jag hade häfdat den uppfattningen, att hädelseparagrafen skulle användas i det kulturella arbetets tjänst. Det är ett misstag, jag riktade mig nämligen emot herr Karlsson i Herrljunga, som just förfäktade den uppfattning herr Olsson ville göra mig till målsman för.

Vidare ber jag att få säga herr Olsson i Kullenbergstorp,

Ang. ändrad lydelse af 7 kap. 1 § strafflagen.
(Forts.)

att jag naturligtvis icke på något sätt vill taga råheten i försvar därför att jag vill ha bort hädelseparagrafen. För öfrigt kan ifrågasättas, huruvida icke råheten funnes i lika hög grad i de politiska kretsar, dit herr Olsson i Kullenbergstorp räknar sig som trots någonstädes hos öfriga partier.

Det är icke riktigt att bygga hädelseparagrafens afskaffande eller bibehållande på *slagordet råhet*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen propositioner på: 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till samma hemställan men med ogillande af utskottets motivering och 3:o afslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den af herrar Lindhagen och Åkerman i ämnet afgifna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den under 1:o upptagna propositionen. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits den under 3:o upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den af herrar Lindhagen och Åkerman i ämnet afgifna reservationen.

Omröstningen utföll med 119 ja mot 76 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Angående förbud mot nattarbete af män m. m.

Vidare företogs till behandling lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot nattarbete af män m. m.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 150, hade herr *Lindhagen* föreslagit, att Riksdagen ville

1:o anhålla att Kungl. Maj:t, efter allsidig undersökning af nattarbetet inom industriella och angränsande arbetsområden, måtte — eventuellt efter inledda internationella förhandlingar —

taga i öfvervägande, i hvad mån och på hvad sätt förbud för nattarbete äfven af män skulle kunna åvägbringas inom dylika arbetsområden, där detsamma ej af tvingande omständigheter nödvändiggjordes, samt för Riksdagen framlägga det lagförslag i ämnet, hvartill utredningen kunde gifva anledning; och

2:o) för sin del besluta, att lagen den 20 november 1909 angående förbud mot kvinnors användande till arbete i vissa industriella företag ej skulle äga tillämplighet på typografyrket eller, om detta ej kunde bifallas, åtminstone ej på de kvinnliga typografer, som nämnda dag eller därförinnan haft anställning i yrket.

Utskottet hemställde,

1) att det under 1:o) i herr Lindhagens ifrågavarande motion gjorda yrkande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, samt

2) att det under 2:o) i nämnda motion gjorda yrkande icke heller måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro likväl fogade reservationer:

beträffande utskottets hemställan under 1:o)

af herr *Lindqvist*, med hvilken herrar *Ersson*, *Jansson* i Edsbäcken och *Pettersson* i Södertälje i hufvudsak instämt och som ansett, att utskottet bort hemställa att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t efter allsidig undersökning af nattarbetet inom industriella och angränsande arbetsområden, måtte — eventuellt efter inledda internationella förhandlingar — taga i öfvervägande, i hvad mån och på hvad sätt förbud för nattarbete äfven af män skulle kunna åvägbringas inom dylika arbetsområden, där samma arbete ej af tvingande omständigheter nödvändiggjordes, äfvensom, i den mån utredningen därtill föranledde, för Riksdagen framlägga lagförslag i ämnet; samt

beträffande utskottets hemställan under 2:o)

af herrar *Lindhagen*, *Pettersson* i Södertälje och *Jansson* i Edsbäcken, hvilka yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Riksdagen ville för sin del besluta, att lagen den 20 november 1909 angående förbud mot kvinnors användande till arbete i vissa industriella företag ej skulle äga tillämpning på de kvinnliga typografer, som nämnda dag eller därförinnan haft anställning i typografyrket.

Utskottets hemställan i *punkten 1* upplästes, hvarefter

Herr Lindqvist yttrade: Herr talman! I ett anförande, som hölls här för ett antal dagar sedan, framfördes under den lifligaste tillslutning från kammarens sida att bruket af alkohol verkar rasfördärfvande. Genom hela detta anförande gick för

*Angående
förbud mot
nattarbete af
män m. m. 1*
(Forts.)

*Angående
förbud mot
nattarbete af
män m. m.
(Forts.)*

öfrigt som en röd tråd den uppfattningen, att släktet som sådant borde stödjas och uppehållas. Äfven denna uppfattning understöddes ju af kammaren, efter hvad man kunde finna, på det allra lifligaste.

Det synes mig nu lämpligt, att man äfven ställer till sig den frågan, huruvida icke nattarbe, för hvilket motionären här påkallat uppmärksamheten, har en ungefär liknande inverkan på släktet som bruket af alkohol. Det torde nog för alla, som granskat förhållandena ute på arbetsmarknaden, hafva klart framstätt, att den arbetare, som är hänvisad att utföra sitt arbete under nattens timmar, eller den arbetare, som får sin arbetstid utsträckt afsevärdt öfver dagtimmarne, får i väsentlig mån sina krafter ned-satta; han blir såväl kroppsligt som andligt försvagad. Det har också bevisats, att detta öfveransträngande nattarbete i ganska hög grad försvagar alla förmögenheter, och att arbetaren i otroligt hög grad utsättes för risken att drabbas af olycksfall, enär han genom att nattetid ansträngas med arbete förlorar den vaksamhet, som är nödvändig till förekommande af dylika olycksfall.

Nu har man ju sört för att arbete nattetid blifvit förbjudet för minderåriga. Vidare har man genom en lag, som genomfördes förlidet år, bestämt, att kvinnor icke få deltaga i sådant nattarbete. Så långt har man alltså varit enig, att man ansett, att hvarken kvinnor eller minderåriga kunna anses äga tillräcklig fysisk styrka för att utföra arbete nattetid. Men efter hvad det vill synas, anser man fortfarande, att mannen förfogar öfver så stora krafter, att han kan användas till sådant arbete.

Emellertid framgår ju af utskottets utlåtande, att till och med utskottet nödgats göra en antydning om, att en annan uppfattning kanske är den riktiga. Utskottet säger nämligen i motiveringen till sitt utlåtande bland annat: »Äfven om det är sant, att öfverdrifvet nattarbete likasom all annan öfveransträngning är för individen skadligt, och äfven om nattarbete i allmänhet till en viss grad inverkar mera kroppsligt och andligt försvagande än arbete under dagen, måste ihågkommas, att det, såsom af ofvanstående torde framgå, här är fråga om förhållanden, hvilka i större eller mindre mån äro på det närmaste förbundna med det nutida samhället». Utskottet vill sålunda ingalunda förneka, att detta arbete under nattimmarna verkar försvagande både kroppsligt och andligt, men tillägger, att det är starkt förbundet med det nutida samhället och därför måste bibehållas. Det synes mig, att det vore riktigast, om utskottet med denna utgångspunkt ställt den frågan till sig: »Hvad är det motionären kräfter och hvad är det han yrkat?» Om vi gå att besvara detta spörsmål, så skola vi finna, att han hemställt, att Riksdagen ville anhålla att Kungl. Maj:t efter allsidig undersökning af nattarbetet inom industriella och angränsande arbetsområden måtte — eventuellt efter inledda internationella förhandlingar — taga i öfvervägande, i

hvad mån och på hvad sätt förbud för nattarbete äfven af män må kunna åvägbringas inom dylika arbetsområden, där detsamma ej af tvingande omständigheter nödvändiggöres. Om utskottet verkligen har den uppfattningen, att detta arbete verkar försvagande och nedbrytande, så synes det mig, att utskottet också borde komma till samma slut som motionären, nämligen att det vore välbetänt att nu gå till Kungl. Maj:t med en skrifvelse med begäran om en utredning i hvad mån och på hvad sätt detta försvagande och nedbrytande nattarbete skulle kunna förhindras och förminska.

Genom den lag, som här i fjol genomfördes och hvarigenom det stadgades förbud mot det kvinnliga nattarbetet, har det, som vi nog alla lagt märke till, uppstått en misstämning bland den del af arbetarkåren, som utgöres af kvinnorna, i det man där förmenat det vara oegentligt, att kvinnorna af ifrågavarande anledning skulle beröfvas tillgång till arbete. Men det har samtidigt sagts ut från dessa kvinnor, att de ej hafva något att erinra mot ett beslut om förbud mot deras nattarbete, under förutsättning nämligen att samma förbud stadgas för männens nattarbete.

Det finnes ju flera olika slag af detta nattarbete, och det är möjligt och tänkbart, att lagutskottets majoritet ansett frågan vara för vidlyftig, för att man skulle våga gå in på densamma, och till och med för att utskottet skulle kunna gå med på förslaget om skrifvelse angående utredning i saken. Det har dock af motionären uttalats och förut här i kammaren framförts, att det icke kan vara fråga om att åstadkomma någon revolution på industriens område. Det är ju icke meningen att i ett slag förbjuda utförande af nattarbete, där sådant af omständigheterna nödvändiggöres. Det är ej tal om att förbjuda nattarbete, där driften t. ex. är beroende af ständig eld, och icke heller är det meningen, att sådant förbud skall utfärdas för de fall, där andra betingelser nödvändiggöra, att arbetet utföres om natten. Emellertid vill jag i detta sammanhang nämna, att det finnes andra vägar att lindra förhållandena och göra det mera möjligt för arbetaren att stå ut i detta arbete. Det är så, att, där arbetet måste oafbrutet fortgå dygnet om, saken kan ordnas så, att man riktar uppmärksamheten på att i stället för det nu allmänt gängse tvåskiftssystemet med 12 timmars arbetsdag få infördt ett treskiftssystem med 8 timmars arbetsdag. Det är påtagligt, att arbetarne genom en sådan förändring, då de icke alltid behöfva sysselsätta sig i ett skift under nattimmarna, böra kunna prestera det arbete, som erfordras, samt äfven stå ut med detsamma.

Men utöfver dessa slag af nattarbete finnes ett öfvertidsarbete, där arbetarne pressas ganska hårdt; och jag har varit i tillfälle att lägga märke till, huru litet man i detta afseende från arbetsgifvarnes sida ägnar sin uppmärksamhet åt att vara akt-

*Angående
förbud mot
nattarbete af
män m. m.
(Forts.)*

Angående
förbud mot
nattarbete af
män m. m.
(Forts.)

sam om den lefvande arbetskraften. Arbetet bedrifves ofta ganska planlöst och så, att det tidtals hopar sig en hel del göromål inom en fabrik eller en verkstad. Man är medveten om att man på detta sätt äger möjlighet att bringa arbetarne att sedermera under vissa tider af året utföra arbete på öfvertid under nattens timmar, då de få lämna ifrån sig betydligt mera af sina krafter, än de kunna få ersätta under de få timmars hvila, som beredes dem.

Det är alldeles gifvet, att en utredning om dessa förhållanden vore i hög grad önskvärd och behöflig. Jag är öfvertygad om, att ett förändradt förhållande i detta fall ingalunda skulle verka ofördelaktigt, vare sig för arbetsgifvarne eller industrien eller de handverk, där sådant arbete i myckenhet förekommer, utan tror, att det skulle kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt och till båtнад för alla parter. Emellertid har utskottet såsom ett skäl, hvarför saken icke skulle kunna lösas på föreslaget sätt, sökt bevisa, att äfven arbetarne själfva skulle hafva nytta af nattarbetet, framför allt af sådant slags öfvertidsarbete, som jag sist nämnde. Utskottet säger nämligen i slutet af ett stycke i motiveringen: »Nattarbetet inom industrien aflönas, såsom äfven ofvan framhållits, nästan undantagslöst högre än arbete under dagen. Förbud mot nattarbete skulle därför medföra en afsevärd minskning i vissa arbetares aflöning och därmed en försämring i deras ställning i öfrigt». Det är väl alldeles gifvet, att mängden, som läser denna motivering, måste få en känsla af, att vi, som nu tala för genomförandet, om sådant är möjligt af en begränsning af nattarbetet eller ett förbud för detsamma, göra dessa arbetare en björntjänst, att vi genom framförandet af detta yrkande skulle åstadkomma en minskning i dessa arbetares inkomst, som de gärna för sin del vilja behålla. Om denna sak ber jag att få säga, att det är alldeles gifvet, att arbetaren på grund af de låga inkomster han har måste på hvarje upptänkligt sätt sträfvä efter att få densamma höjd, men jag är också lifligt öfvertygad om, att hvar och en af dessa arbetare gärna skall afstå från den mer-inkomst, som kommer i form af öfvertidsprocent för utfördt arbete under nattimmarna, och jag har i en otrolig mängd fall funnit, att arbetarne, oaktadt öfvertidsprocenten varit ganska hög, bestämdt hafva sagt ifrån — om de enligt aftal haft rätt därtill — att de icke vilja utföra sådant öfvertidsarbete, emedan de känna, att de förlora i krafter och äfven i andra afseenden. Därför afstå de från den mer-inkomst, som de genom den ytterligare ansträngningen möjligen skulle kunna bereda sig.

Jag tror sålunda, att detta skäl ingalunda får anses vare sig vägande eller afgörande vid bedömandet af denna fråga. För min del tillät jag mig, då jag i egenskap af suppleant deltog i lagutskottet vid detta ärendes behandling, att till utlåtandet foga en reservation, hvaruti jag djärfts peka på ett uttalande, som i

denna fråga gjordes på landsorganisationens kongress år 1906. Då detta är utskrifvet i motiveringen, ber jag att därom få nämna, att detta skett med hänsyn därtill, att vid denna kongress voro samlade representanter för så godt som hela den svenska industrien. Där uttalade arbetarnes representanter med en mun önskvärdheten af en begränsning eller, såvidt möjligt, borttagandet af detta nattarbete, på samma gång som man strängt framhåfde önskvärdheten af att få det s. k. skiftarbetet förändradt från tvåskiftesarbete till treskiftesarbete med 8 timmars arbetsdag i sträck. Frågan har ju förelegat till behandling vid förlidet års riksdag. Det yttrades ju en del om den då, och jag tror icke, att man beträffande frågans innebörd har anledning att söka fram så utomordentligt många skäl, utan det förefaller mig, som om de af mig framförda äro tillräckligt bärande, för att jag skall kunna yrka bifall till den reservation, som är bifogad detta utlåtande, under hopp om att de grundåskådningar, hvilka jag i början af mitt anförande sade mig hafva funnit hos denna kammares ledamöter, äfven skola få tillämpas på denna fråga; och då det nu endast rör sig om en skrifvelse med begäran om utredning, anser jag mig hafva skäl för den förhoppningen, att min reservation skall bifallas.

Angående
förbud mot
nattarbete af
män m. m.
(Forts.)

Vidare anförde

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Jag anhåller att få säga några ord till försvar för den ståndpunkt, som utskottet intagit.

Om herrarna läsa motionen, hvilken för öfrigt finnes intagen i betänkandet, finna herrarna, att *motionären* som utgångspunkt för sin framställning tagit det beslut, som i fjol fattades om inskränkning i det kvinnliga nattarbetet. Det är den utgångspunkt, som *motionären* har, och han menar, att då man förbjudit kvinnorna att arbeta om nätterna och därigenom betagit dem en förvärfskälla, fordrar rättvisan, att man äfven förbjuder männens nattarbete. Denna uppfattning framhöll han äfven i fjol. Då afslogs emellertid hans likartade förslag med 109 röster mot 69. Nu är det ju så, att skälet, hvarför man ansåg, att det borde stadgas förbud mot kvinnors nattarbete — för hvilket förbud äfven jag uppträdde — icke var hänsynen till själfva nattarbetets fördömlighet i och för sig, utan skälet var, att kvinnan till följd af sin ställning i samhällslifvet behöfver skyddas mot nattarbetets fördärlighet i högre grad än mannen. Det är hennes ställning som moder och fostrarinna af det blifvande släktet, som här har betydelse, hennes kall att sköta om hemmet och dess förhållanden. Det är detta som gjort, att man ansett, att ett förbud för kvinnors nattarbete är nödvändigt. Och detta är en fråga, som äfven i andra länder föranledt lagstiftning om förbud mot kvinnors natt-

Angående
förbud mot
nattarbete af
män m. m.
(Forts.)

arbete. Det är sålunda andra skäl än dem som anföras eller kunna anföras i fråga om männens nattarbete. Från denna synpunkt synes det mig alltså vara omöjligt att kunna sluta till, att ett förbud bör införas äfven för det manliga nattarbetet.

Ett något afvikande resonemang har nu emellertid framförts i *reservationen*. Man har där icke så mycket fäst sig vid denna sida af saken, utan framhållit, att frågan om nattarbetet för män bör i och för sig tagas under ompröfning i syfte att få förbud mot dylikt arbete. — Det skall icke förnekas, att äfven enligt min åsikt, något som äfven erkännes af utskottet, nattarbete i allmänhet torde vara skadligare än arbete under dagen och det inom alla arbetsområden, såväl när det gäller kroppsligt som andligt arbete. Men det är dock så, att en utsträckning af förbud mot nattarbete måste möta helt andra svårigheter och betänkligheter, då det är fråga om män, än då det är fråga om kvinnor. Vi se af den statistik, som är intagen i utskottets betänkande, att de manliga nattarbetarnes antal, om man tänker endast på dem, hvilka arbeta som ordinarie nattarbetare, uppgår till 46,513 stycken. Det är ju af denna siffra klart — och det har äfven framhållits af reservanterna, särskildt af den reservant, som nyss hade ordet — att det icke går för sig att på detta område tänka sig ett allmänt lagförbud, enär nattarbete på många områden *måste* finnas, framför allt där man är beroende af s. k. ständig eld, men äfven på många andra områden. Nu säger man: »Vi skola utreda det, det är icke meningen att förbjuda nattarbete öfver hela linjen.» Ja, det synes mig dock, som om en utredning på detta område i syfte att åstadkomma förbud mot nattarbete knappast vore den rätta vägen att här slå in på, utan i stället en utredning angående möjligheten och sättet för arbetets begränsning och lämpligare indelning i allmänhet. Det är detta, som bör utredas, och det oafsedt om arbetet sker på natten eller på dagen. — Det kan för resten vara olika uppfattning om hvad man skall räkna till natt eller till dag. — En sådan utredning skulle kunna, synes det mig, ha stora skäl för sig, men en utredning i enbart syfte att få förbud mot nattarbete af män synes mig knappast vara skäl att verkställa.

Nu är det emellertid hufvudsakligen andra hänsyn, som bestämt min ställning till frågan och gjort, att jag biträdt utskottets förslag, och det är frågans internationella sida. Mig synes, att i detta hänseende framträder skillnaden, då det gäller kvinnor och då det gäller män, på ett synnerligen påtagligt sätt. Hvad beträffar det kvinnliga nattarbetet, har det länge varit förbjudet i de stora industriländerna, och man har på internationella konferenser antagit bestämmelser i detta hänseende, hvilka man tänkt sig skola bli internationella, och till hvilka äfven de flesta länder i Europa anslutit sig. Något sådant föreligger icke alls på nu ifrågakvarande område, utan här skulle *vi i Sverige* taga ett

initiativ, visserligen icke, enligt reservanternas mening, så, att vi skulle *besluta att införa* förbud mot manligt nattarbete, men så, att vi skulle besluta oss för en utredning med ett eventuellt förbud i sikte. Äfven ett beslut af sistberörda inskänktare räckvidd anser jag betänkligt. De industriidkare, som suto i utskottet, och alla andra sådana jag talat med hafva enhälligt framhållit, att vår industri icke står på sådana fötter, att initiativet kan tagas af oss, utan att det bör utgå från länder, hvilkas industri är af mera betydelse än vår. Hufvudskalet för mig har säger jag, varit, att jag icke tror, att vår ställning på det industriella området är sådan, att vi kunna utan betänklighet skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning i syfte att få ett förbud mot nattarbete af män till stånd. Jag har i detta afseende icke ansett mig kunna gå mot meningen hos landets industriidkare; detta är hufvudsakliga anledningen, hvarför jag för min del varit med om utskottets betänkande.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herr *Jeansson* i Kalmar.

Herr Lindhagen: Den siste talaren anförde till att börja med, att motionären utgått från att rättvisan kräfde, att då förra Riksdagen beslöt förbud mot nattarbete af kvinnor, borde i u följa motsvarande förbud för män. Visserligen har jag helt naturligt satt dessa saker i sammanhang med hvarandra, men uttryckligen betonat, att, då nattarbetet medförde enahanda skadliga verkningar för män som för kvinnor, man måste utsiräcka undersökningen att omfatta äfven män. Detta är utgångspunkten för min motion, således hänsynen till folkhälsan först och främst.

Vidare framhöll herr Widén, att för förbudet mot nattarbete af kvinnor gällde helt andra skäl än beträffande förbud mot nattarbete af män. Detta är icke rätt uttryckt. Man kan möjligen på sin höjd säga, att för kvinnorna gälla särskilda skäl utöfver dem, som gälla för män. Jag antager dock, att skälen i sina grunddrag äro ganska lika. Men äfven om man utgår från, att herr Widén har rätt uti, att det finnes alldeles särskilda skäl för förbud mot nattarbete af kvinnor, utesluter detta icke att upptaga frågan om nattarbete af män. Jag vill särskildt framhålla, hvad jag också åberopar i min motion, huru denna sak behandlats i Finland. Där förelåg från regeringshåll en proposition om förbud för nattarbete endast för kvinnor, men landtdagen upptog frågan i hela dess vidd, således äfven för män, det vill säga i den utsträckning jag ifrågasatte vid förra riksdagen. Socialutskottet yttrade då följande: »Enär likväl stora sanitära missförhållanden vore en följd af längre tids nattarbete för såväl kvinnor som män och då det dessutom i särskilda industrigrenar, där arbetare af hvardera könet äro sysselsatta, blefve svårt att på tillfredsställande sätt

*Angående
förbud mot
nattarbete af
män m. m.
(Forts.).*

*Angående
förbud mot
nattarbete af
män m. m.
(Forts).*

ordna arbetet, om beträffande arbetstiden för hvardera könet olika skyddsbestämningar vore att iakttaga, har utskottet velat utsträcka bestämningarna om inskränkning af nattarbete äfven till fullvuxna män.» Om denna mening blef landtdagen så godt som enig. Sådan är frågans innebörd, så enkel är den i själfva verket. I denna punkt vill jag särskildt åberopa reservanternas framställning därutinnan, att med industrialismen det jäktande industriella arbetet och arbetet å angränsande arbetsområden allt mer och mer inkräkta på hvilostunderna och att samhället måste skydda sig mot detta genom en reglering af arbetstiden. Ett hägrande mål åtminstone både för socialhygienici och arbetarepartierna är att här kunna reglera arbetstiden fullt tillfredsställande genom en normalarbetsdag. Häremot reser sig motstånd och många svårigheter, men en sak borde dock alla vara ense om, nämligen att man bör söka bevara det genom folksed uppburna anspråket på en ledig dag i veckan och i möjligaste mån respekten för den naturlag, som bjuder, att arbetet skall äga rum om dagen och icke om natten. Ty det är i öfverensstämmelse med en obestridlig naturlag, att människan, om hon vill bibehålla sin hälsa, är hänvisad att förlägga arbetet till dagen och att natten är afsedd för det slags hvila, som heter sömn. Det är således icke, såsom herr Widén sade, helt andra skäl beträffande kvinnor, utan här framstår såsom det för alla människor, oafsedt kön, hufvudsakliga och dominerande skälet hänsynen till folkhälsan.

Vidare yttrade herr Widén, att det vore helt andra svårigheter, då det gällde förbud mot nattarbete för män än i fråga om förbud mot nattarbete af kvinnor. Såvidt jag fattade honom rätt, skulle den största svårigheten vara den, att, efter hvad utredningen gifvit vid handen, en stor mängd manliga arbetare äro sysselsatta med nattarbete. Det vore icke blott 46,000, som hafva ordinarie nattarbete, utan äfven 189,000 arbetare, som voro sysselsatta med öfvertidsarbete om nätterna. Häremot vill jag för min del säga, att om man vill vara med om — och jag kan icke förstå, hvem som icke skulle vilja det — att nattarbete är någonting, mot hvilket samhället bör reagera, så ligger häri ett ytterligare skäl att undersöka denna sak. Just på grund af, att nattarbetet har en så stor utsträckning, böra vi göra något för att motarbeta det. Svårigheterna äro naturligtvis, i den mån det är möjligt, afsedda att öfvervinnas, och härför är det första elementära krafvet, att en utredning kommer till stånd, på grund af hvilken det kan visas, i hvilka fall nattarbetet är oundgängligen nödvändigt och i hvilka fall det kan afskaffas.

Så sade herr Widén vidare, att om man skulle gå med på detta, vore icke den af motionären föreslagna vägen den rätta. Ty motionären och reservanternas förorda förbud mot nattarbete, men om de bibehållit nattarbetet och sökt reglera det på olika skiften och dylikt, skulle han kunnat tänka på det. Detta är att

kringgå saken, ty motionären förutsätter och reservanternas förordna just det, som herr Widén här sagt sig kunna vara med om. Om vi komma under fund med, att nattarbetet i vissa fall är obehöfligt, äro vi skyldiga att förbjuda det. Befinnes det åter i andra fall, att nattarbetet är oundgängligt, kommer man vid en undersökning i denna sak in på frågan, huru man dock skall kunna reglera det nattarbete, som är oundgängligt. Motionen såväl som reservationen innehålla därför också, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, »i hvad mån och på hvad sätt» förbud för nattarbete äfven af män må kunna åvägabringas inom dylika arbetsområden, där samma arbete ej af tvingande omständigheter nödvändiggöres. Uti orden: i hvad mån och på hvad sätt nattarbete skall kunna förbjudas, ligger ock inneslutet möjligheten af en reglering af det nattarbete, som är oundgängligen nödvändigt.

*Angående
förbud mot
nattarbete af
män m. m.
(Forts.)*

Slutligen sade herr Widén, att han talat vid många industridkare, hvilka på grund af internationella hänsyn ansågo det vara synnerligen farligt för oss att gifva oss in på denna sak, emedan vår industri icke vore så konkurrenskraftig. Om man skulle draga ut konsekvensen af detta påstående, skulle den blifva, att vår svenska industri aldrig bör vara med om en öfverenskommelse, äfven om den blefve internationell, utan att vi böra hålla oss undan. Helt annat tal hörde man från herr Widén, då det var fråga om kvinnors nattarbete. Han ansåg då just på grund af en internationell öfverenskommelse, att det vore en försyndelse att icke stadga förbud häremot. Huru härmed förhåller sig i den nu föreliggande frågan, är det en blifvande utrednings sak att utvisa; icke kunna vi ledamöter i lagutskottet, som icke hafva något spår till sakkunskap i detta ämne, säga det.

Gent emot hvad herr Widén sade, att han talat med arbetsgifvare, hvilka äro emot ifrågavarande anordning af fruktan, att den skulle komma att ingripa i det fria anordnandet af industrien, har å andra sidan herr Lindqvist framhållit, att de organiserade arbetarne genom sina representanter vid 1906 års fackföreningskongress uttalat sig för en undersökning i denna sak. Under de ständiga konflikterna mellan kapital och arbete borde man icke ställa sig afvisande till en utredning af denna fråga, utan taga hänsyn till arbetarnes uppfattning om billigheten af en sådan undersökning. Ty huru skola vi i dessa oafslätliga sociala strider mellan kapital och arbete komma till något resultat, om vi icke ens i en sådan fråga som denna kunna ena oss och se saken, sådan den är? För öfrigt är det nog ingen fara å färde, ifall vi skulle taga initiativ i denna fråga. Motionen såväl som reservationen inrymma, att, om, i olikhet mot hvad som skett i Finland, man skulle upptäcka, att vi icke vågade oss på saken i Sverige utan internationella förhandlingar, det icke kan vara annat än en ära för oss att taga initiativet. Det framhölls förra året, huru skamligt det skulle vara för oss att vara de sista, som ej anslutit

Angående
förbud mot
nattarbete af
män m. m.
(Forts.)

oss till Bremerkonventionen i fråga om det kvinnliga nattarbetet. Jag för min del ansåg då, att det skulle vara ett ännu större framsteg, om vi finge en utredning samtidigt om både mäns och kvinnors nattarbete, och både Norge och Finland ha sedan godkänt en dylik uppfattning. Om det nu i alla fall är skamligt att vara sist, hvarför icke då en ära att vara först? Jag vill erinra om, att denna synpunkt också framkom, då det här i kammaren var fråga om ett totalförbud mot alkoholutskänkning ur folkhälsans synpunkt. Herr Thyrén yttrade då för den gången något, som jag för min del alltid sökt förfäktat i alla ämnen, nämligen att vi icke böra kasta bort de tillfällen, som gifvas att gå i spetsen. Han sade, att om de små staterna såsom man säger ha en prekärr ställning, »så ligger här en maning till hvarje liten nation att icke trygga sin självständighet uteslutande på yttre maktmedel, utan äfven på utvecklandet af rasens inre egenskaper, att således icke anse sig skyldig att alltid följa de stora staterna i släpet, utan hellre söka hinna före dem i fråga om lifskraft och själfdisciplin, eftersom den omöjliga kan komma, när det gäller antalet kanoner och pansarskepp». Och en person, som är särskildt sakkunnig på detta område och officiellt betrodde att sköta sådana saker, har i en ledare i Dagens Nyheter i dag med anledning af förevarande fråga skrivit bland annat följande: »Kunde det icke då vara angenämt för Sverige att få meddela, att vi redan gripit oss an med uppgiften, och därmed för en gång skull framstå i främsta ledet bland den sociala reformens länder, en plats, som vi hittills icke underkastat oss någon särskild betugande möda att eröfra?»

Af dessa skäl och då ett bifall till förslaget icke äfventyrar eller förgriper någons mening uti upplysningsarbetet på detta viktiga område, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Jeansson i Kalmar: Jag kan för min del icke underlåta att med några ord bemöta den föregående ärade talaren. Lagutskottets representant har i sitt försvar för utskottet redan anført så starka skäl, att de tillräckligt motivera ett bifall till utskottets hemställan; men emot herr Lindhagens påstående, att nattarbete vore arbetsgifvareintresse, vill jag invända, att det lika väl är ett intresse för arbetarne. Mot hvad herr Lindhagen yttrade, att arbetarne på den stora fackföreningskongressen 1906 uttalat sig för förbud mot nattarbete, vill jag uttala, att dessa arbetare ingalunda utgjorde Sveriges *samtliga* arbetare, utan blott ett fåtal af dem.

Jag påstår, att detta är ett arbetarintresse lika såväl som ett arbetsgifvarintresse, ty om förbud för drifvande af industriellt arbete äfven nattetid skulle genomföras, komme en hel del af Sveriges industri att försvinna, och tillverkningen af ifrågavarande

produkter i stället att ske i utlandet, hvarigenom våra arbetare skulle förlora sina platser.

Det är för öfrigt så, att det arbete, som förrättas om nätterna inom våra industrier, i regel icke är så betungande som arbetet om dagarna enär det icke är något kroppsligt arbete, utan hvad arbetarne då pläga syssla med är att passa maskiner o. d. Äfven af denna orsak tror jag, att arbetarne själfva ej äro så mot nattarbete, som man velat göra gällande.

Jag tror, herr talman, att det experiment, som herr Lindhagen nu vill, att vi skola vara de första att pröfva på, skulle för landet blifva allt för dyrbart, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Gustafsson* i Mjölby.

Herr Lindhagen: Den siste talaren har icke alls hållit sig efter mitt anförande; han tycktes icke alls ha hört hvad jag här yttrade, liksom han icke heller tyckes hafva läst vare sig motionen eller reservationen. Jag har framhållit, att det här bör vara ett samfällt både arbetsgifvare- och arbetareintresse, att här är en neutral mark, där båda dessa intressen kunna mötas. Då en talare här sade, att han hört flera arbetsgifvare säga, att de ansågo en sådan sak som denna vara äfventyrlig, tillät jag mig endast framhålla, att å andra sidan de organiserade arbetarne gjort ett uttalande i motsatt riktning. Detta gaf den siste talaren anledning att framställa den frågan, huru det skulle komma att gå, därest arbete nattetid skulle förbjudas inom de industrier, där sådant arbete är behöfligt. Jag får häremot hänvisa talaren till hvad i denna sak är frågan om.

Hvad det beträffar, att vi skulle taga initiativ i denna fråga, innebär ju detta, att vi skulle inleda internationella förhandlingar, där så kräfves, och då blir ju saken särskildt grundligt undersökt.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning af hvad herr Jeansson här yttrade om, att den kongress, som gifvit uttryck åt de svenska arbetarnes uppfattning i denna sak, egentligen endast var en representation för att fåtal arbetare. Industri- och handtverksarbetarne samt arbetare i därmed jämförlig handtering uppskattas här i vårt land till omkring 500,000. Å den ifrågavarande kongressen närvaro representanter för cirka 200,000 arbetare, och då kan man väl icke säga, att kongressens beslut var ett uttryck för allenast ett fåtals ståndpunkt i frågan. Det var således en fullständigt felaktig uppgift, som talaren där lämnade.

Medan jag har ordet, skall jag taga mig friheten att yttra ett par ord angående själfva sakfrågan. De invändningar, som herr Widén här framställde och hvilka herr Jeansson så lifligt

*Angående
förbud mot
nattarbete af
män m. m.
(Forts.)*

Angående
förbud mot
nattarbete af
män m. m.
(Forts).

underströk, äro af arbetarsidan mycket väl kända från de underhandlingar med arbetsgifvare för ifrågavarande industrier, som gång efter annan ägt rum, ty där har alltid från arbetsgifvarhåll betonats, att man omöjligen kunde gå med på arbetarnes villkor, där dessa gingo ut på någon inskränkning af industriens möjligheter att begagna sig af nattarbete. Nu ha emellertid arbetarne lyckats att i ganska stor utsträckning göra undan den plikt, som här tillkommer staten i fråga om att se till, att icke arbetskraften alltför mycket exploateras. Tack vare hela den ofantligt långa, sega och ihärdiga kamp, som fackföreningarna fört här i landet, ha vi ju fått till stånd reglerande bestämmelser om öfvertidsbetaltning, och hade icke i nu gällande kollektivafstal dessa bestämmelser stått någon smula hindrande i vägen för arbetstidens oskäligen utsträckande och dess utsträckande till och med att omfatta hela nätterna, så kunna vi vara öfvertygade om, att då hade detta nattarbete, som, enligt hvad den statistiska undersökningen utvisar, omfattar 46,000 arbetare, naturligtvis varit mycket mera utsträckt, än hvad det nu är. Arbetarne ha här genom sina fackorganisationer utfört ett godt stycke arbete. Den ena af parterna, arbetsgifvarne, motsätter sig emellertid alldeles bestämdt att fortsätta längre på den vägen. Är det då icke rimligt och naturligt, att staten träder emellan och ser till, huru frågan må kunna lösas?

Jag vill här endast anföra England såsom ett exempel. Vid tiden för industriens uppblomstring därstädes dref den, då icke de ringaste hämmande skrankor funnos, sin exploatering af arbetskraften så långt, att staten ansåg sig böra gripa in med reglerande bestämmelser, därvid stödd på läkares intyg, i hvilka det hette, att om det skulle fortgå på samma sätt som dittills, skulle den engelska nationen förstöras. Om man också icke anser, att det ännu gått fullt så långt här i Sverige, så må man dock icke enbart tänka på, huru det för ögonblicket är, utan äfven tänka på den tid, som komma skall. Nu står Sverige i industrialismens utvecklingstecken, och därest icke staten vill vidtaga några åtgärder för denna saks reglerande, öfverlämnas detta naturligtvis till parternas eget godtfinnande. Då måste arbetarne fortsätta med framställande af sina kraf i detta hänseende, ty trots den uppfattning, som lagutskottet här uttalat om de sämre förvärfsmöjligheter, som blifva en följd af nattarbetets borttagande, skall man icke tänka sig, att arbetarne alltjämt skola finna sig i att icke få det nattarbete regleradt, som icke är af förhållandenas egen natur oafvisligen af behofvet påkalladt; det har ju framhållits i alla de förhandlingar, som vi fört med arbetsgifvarne i dessa stycken, att där det gäller framför allt den ständiga elden, där må detta nattarbete förekomma. Men det blir ju en annan fråga, huru långa skiften skola vara. Det står här i dessa officiella aktstycken, som utskottet hänvisar till, att antalet arbetare

i 12-timmarsskift uppgår till 22,835. I de stora exportindustrierna är skifttiden öfverhufvud 12 timmar, och om jag icke missminner mig, kan på grund däraf arbetstiden per vecka blifva mycket stor, ända upp till 84 timmar, inom en del branscher. Ett afslag å motionen innebär att man lämnar åt arbetarne att föra den saken vidare och söka reglera den genom öfverenskommelser med arbetsgifvarne. Men då skola arbetarne naturligtvis söka att genomföra sin sak. En drifvande faktor i det gångna fackföreningsarbetet har varit arbetarnes kraf på att få äfven dessa förhållanden reglerade, och de ha inrättat sig därefter. Hvad har man då gjort? Jo, man har beklagat och förfasat sig öfver den oerhörda våldsamt, med hvilken fackföreningarna gått fram, ehuru de endast sökt vinna framgång för sina fordringar, sökt att realiter vinna det, hvarom dock lagutskottet vid 1910 års riksdag säger, att det till en viss del kan skänka sin uppmärksamhet åt. Man skall då vara fullt på det klara med, att man icke får förvåna sig öfver, om arbetarne komma att i fortsättningen alltjämt mycket starkt hålla på de kraf, som motionen sökt föra fram och som de tänkt sig kunna tillgodoses på ett mycket bättre och mera betryggande sätt genom statens mellankomst. Om så skedde, toge man bort en del af de anledningar till split mellan kapital och arbete, som nu förefinnas.

Blott ett par ord till. När man ser på den tabell, som här föreligger, finner man, att det gifves dock en del industrier, om hvilka man icke kan säga, att de för den utländska konkurrensen äro beroende af nattarbete. I förbigående vill jag säga, att när helst man kommer in på frågan om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, pekar man oupphörligt på denna utländska konkurrens. Men huru mycket eller i hvilken omfattning den verkar eller hvad man skall kunna företaga sig för att motverka dess inflytande på en del håll, blir aldrig klargjort. Men denna konkurrensfara åberopas ständigt, kanske många gånger med större sken af berättigande, än hvad den i själfva verket har. Här gifves, som sagdt, en hel del inhemska industrier, där icke denna utländska konkurrens spelar in och där det icke alls är af behovet påkalladt, vare sig för driftens kontinuerliga gång eller för konkurrensen inom vårt eget land, att man har nattarbete eller så långa nattskift, som mången gång är fallet. Hvad vidare beträffar de industrier, som arbeta för export, vill jag säga, att behovet af att slippa nattarbete naturligtvis är lika starkt hos utlandets arbetare, som hos de svenska arbetarne. Man må icke tänka sig, att Tysklands, Englands eller andra länders arbetare å sin sida äro belåtna och tillfredsställda med att nattarbetet utsträckes utöfver denna rent naturliga gräns, som man kan säga ligger vid den ständiga eldens gräns. Någonstädes måste väl detta kraf först bäras fram, och skulle det vara så otänkbart, att det vore hos oss, som detta skedde?

*Angående
förbud mot
nattarbete af
män m. m.
(Forts.)*

Angående
förbud mot
nattarbete af
män m. m.
(Forts.)

Jag kan icke underlåta att i likhet med den förste talaren säga, att när kammaren här så enstämmigt gifvit sitt bifall till de uppfattningar, som gjorde sig gällande, när det var fråga om förbud för rusdrycker, måste väl kammaren anse, att fullt ut lika starka och vägande skäl här föreligga för att man skall tillse, när det gäller ett land med stark industriell utveckling, att man i god tid vidtager förebyggande åtgärder, så att man icke kommer in i en sådan utvecklingsriktning, som i lika hög grad leder till den svenska rasens och den svenska arbetskraftens försämring, som rusdryckerna kunna göra.

Jag vill tillägga ytterligare en sak. Vi ha nu stått i ett slags sänka i fråga om konjunkturena. Men konjunkturena kunna höja sig, och då stiger samtidigt produktionen. Är det då också alldeles säkert, att det vid detta uppsving icke är ett godt och ett reglerande steg, att man motverkar en öfverproduktion genom att icke låta arbetet utsträckas till natten, att man alltså inför en produktionsgräns, hvilken för öfrigt skulle verka reglerande på den uppåtgående marknaden.

Af alla dessa skäl ber jag, herr talman, att få ansluta mig till reservationen.

Herr Jeansson i Kalmar: Herr talman, mina herrar! Då reservanterna med herr Lindhagen i spetsen stödjade sig på denna punkt i reservationen, som lyder: »— — — där samma arbete ej af tvingande omständigheter nödvändiggöres», vill jag endast säga, att detta låter nog bra, men det är nog i själfva verket icke så bra. Ty hvem skall afgöra detta, om det är tvingande omständigheter eller ej? Huru skola till exempel myndigheterna, om det blir dessa, som få detta afgörande i sin hand, kunna bedöma en sådan sak? »Tvingande omständigheter» kan ju tolkas så, att om det är någonting, som förfares därigenom, att arbetet icke pågår under natten, så föreligga just sådana tvingande omständigheter, hvarom här är fråga. Men »tvingande omständigheter» kan också vara det, såsom det också i de flesta fall är, att industrien icke lönar sig att drifvas med mindre än att man får drifva den med skift både dag och natt. Det inses då, att det blir ett oerhördt band på industrien, att man skall gå och fråga myndigheterna, om man får hålla driften i gång äfven nattetid. Man må väl icke taga bort all frihet i detta land! Här lägges band på allting, och huru skall det gå till slut? Man afskräcker ju folk från att drifva någon som helst näring, och de, som förfäktat arbetarnes sak, göra därför verkligen arbetarne en björntjänst genom att drifva fram denna fråga.

Jag ber att få kommentera ordet »fåtal», som jag här nyss kom att nämna. När jag sade fåtal, menade jag icke, att fackföreningsmedlemmarna utgöra ett fåtal af Sveriges arbetare. Det var kanske ett väl starkt uttryck, när jag använde detta ord, men

herr Lindhagen tillät sig ett icke mindre starkt uttryck, när han här sade, att alla arbetare önska ett sådant förbud som det, hvarom nu är fråga. Det är emellertid icke alla arbetare, som önska det, och i närvarande stund torde de, som önska ett sådant förbud, nog till antalet vara ännu färre än de, som representerades å den ifrågavarande kongressen. Det uttalande, som där gjordes, får man icke taga såsom ett uttryck för en önskan af Sveriges samtliga arbetare. Arbetarne ha nog börjat sätta sig in i, att det betyder en minskning af deras inkomstmöjligheter, om ett sådant visserligen välmenande förslag som detta skulle komma att genomföras.

*Angående
förbud mot
nattarbete af
män m. m.*

(Forts.)

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindqvist: Om här förelåge ett yrkande om omedelbart införande, utan föregående undersökning, af förbud mot nattarbete, då skulle man ju möjligen kunna ha skäl att såsom herr Jeansson i Kalmar hesitera härvidlag, men nu föreligger ju icke något sådant yrkande, utan endast yrkande om en undersökning af denna sak, och af denna undersökning skall naturligtvis sedan framgå, på hvilka områden och inom hvilka industrier ett dylikt förbud kan genomföras och göras gällande. Jag anser således, att det skrämskott, som herr Jeansson här ville komma med, blef förfeladt på grund af sin egen orimlighet.

Herr Jeansson sade i sitt förra anförande, att han för sin del trodde — om han icke uttryckte sig ännu mera bestämdt — att det låg i arbetarnes intresse, att det nuvarande systemet bibehölles, att man således icke införde något förbud mot nattarbete. Vi ha å vår sida tillåtit oss att påvisa, att förhållandet är det motsatta, och jag vill säga herr Jeansson, att nog gör jag och de, som jämte mig tala å arbetarnes vägnar, anspråk på att känna till arbetarnes önsknings och vilja i detta afseende lika bra som herr Jeansson, och då vi påstå motsatsen till hvad han säger, få väl dessa båda olika uttalanden vägas mot hvarandra.

Till sist ber jag, herr talman, att få komplettera det yttrande, jag här förut hade, med en liten erinran om, hvad Andra kammaren redan helt eller delvis beslutat att genomföra i den riktning, hvari motionen här går. Vi ha ju nyligen uttalat oss för en skrifvelse rörande söndag-hvila, och där hafva ju, såsom vi veta, både lagutskottet och kamrarna varit eniga om, att man borde söka reglera den saken. Man har också genomfört en lag om butikstängning, och det hufvudsakliga skälet till beslutet därom var ju folkhälsans synpunkt. Nu kommer emellertid lagutskottet och vill kommendera Riksdagen ett: På stället halt! på den väg man sålunda den senaste tiden slagit in på i fråga om dessa reformer, och detta oaktadt det här icke är fråga om ett definitivt genomförande af några lagbestämmelser, utan endast fråga om en utredning.

*Angående
förbud mot
nattarbete af
män m. m.
(Forts.)*

Jag tror således, att skälen för afslagsyrkandet i detta fall kunna anses vara ganska svaga, och jag ber därför att få hemställa att kammaren måtte bifalla vårt i reservationen gjorda yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt och vidare på afslag därå och bifall i stället till den af herr Lindqvist vid punkten afgifna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Då votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i punkten 1:o) af utskottets förevarande utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den af herr Lindqvist vid punkten afgifna reservationen.

Voteringen utvisade 105 ja mot 62 nej, vid hvilken utgång kammaren bifallit utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare behandlingen af ifrågavarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,59 e. m.

In fidem

Per Cronvall.